

KÖZPONTI
STATISZTIKAI
HIVATAL

Egészségipari termékek gyártása Magyarországon és az Európai Unióban

Tartalom

Bevezetés	3
Az egészségipari termékgyártás helyzete az Európai Unióban	5
<i>Az egészségipari termékgyártás gazdasági szerepe uniós kitekintésben</i>	<i>7</i>
Az egészségipari termékgyártásban működő vállalkozások főbb jellemzői Európában.....	11
Külföldi irányítású vállalatok az európai szinten.....	13
Teljesítmény, termelékenység, jövedelmezőség	15
Külkereskedelmi termékforgalom.....	18
Kutatás-fejlesztési tevékenység és innováció az unióban	20
Kutatás-fejlesztés a vállalati szektorban	20
Egészségipari klaszterek Európában.....	21
Az egészségipari termékgyártás Magyarországon.....	22
<i>Az egészségipari termékgyártásban működő vállalkozások főbb jellemzői</i>	<i>23</i>
A vállalati szféra szerkezete az egészségipari termékgyártásban	23
Foglalkoztatás és keresetek az egészségipari termékgyártásban	27
Külföldi irányítás az egészségiparban	28
Az egészségipari termékgyártás szerepe a nemzetgazdaságban.....	29
A termelés és értékesítés alakulása	30
Beruházás.....	32
Teljesítmény, termelékenység, jövedelmezőség	33
Külkereskedelmi termékforgalom.....	35
Az egészségipari termékgyártó vállalkozások innovációs és kutatás-fejlesztési tevékenysége.....	38
Kutatóhelyek és kutatói létszám	39
Kutatás-fejlesztési ráfordítások.....	40
Innovációs tevékenység.....	41
Irodalomjegyzék	43

Ábrajegyzék

1. ábra	Egészségügyi termékekre fordított kiadások, 2021	6
2. ábra	Az egészségipari termékgyártásba tartozó alágazatok fő mutatói az EU-ban	8
3. ábra	Termelékenység és beruházás az EU-ban a vállalat irányító országa szerint, 2022	14
4. ábra	Vállalati kutatók száma az egyes uniós országok gyógyszeriparában, 2021	21
5. ábra	Születéskor várható élettartam	22
6. ábra	A működő vállalkozások számának alakulása, 2018–2022	23
7. ábra	A vállalkozások számának megoszlása létszámkategória szerint, 2022	25
8. ábra	A működő kkv-k megoszlása létszámkategória szerint, 2022	25
9. ábra	Az értékesítés nettó árbevételének és a foglalkoztatottak számának koncentrációja az egészségiparban működő vállalkozások esetén, 2022	26
10. ábra	Az egészségipari vállalkozások területi koncentrációja a vállalkozások száma alapján	27
11. ábra	A külföldi irányítású vállalkozások számának részesedése az egyes alágazatokban	29
12. ábra	A bruttó hozzáadott érték megoszlása az egészségipari termékgyártásban, 2022	29
13. ábra	A termelés volumenének alakulása az egészségipari termékgyártásban	30
14. ábra	Az ipari termelői árindex alakulása az egészségügyi termékgyártás alágazataiban és a feldolgozóiparban	31
15. ábra	A beruházások teljesítményértéke az egészségipari termékgyártásban	33
16. ábra	Az egészségipari termékek külkereskedelmi termékforgalma	36
17. ábra	Gyógyszer, gyógyszerészeti termékek importja, 2023	37
18. ábra	Gyógyszer, gyógyszerészeti termékek exportja, 2023	38
19. ábra	Az egészségipari termékgyártás aránya a feldolgozóipari vállalkozások K+F személyzetéből és kutatói létszámából	39
20. ábra	A K+F-ráfordítások alakulása az egészségipari termékgyártásban, 2018–2022	40
21. ábra	A ráfordítások megoszlása a vállalkozások létszámkategóriái szerint, 2022	41
22. ábra	Az innovációs tevékenységgel rendelkező vállalkozások aránya, 2018–2020	42

Táblajegyzék

1. tábla	Az egészségipari termékgyártás helyzete Magyarországon és a térség néhány országában, 2021	9
2. tábla	Külföldi irányítású vállalatok a feldolgozóiparban és a gyógyszergyártásban, 2021	14
3. tábla	Munkatermelékenységi adatok a teljes egészségügyi termékparban, 2021	17
4. tábla	A régiókhöz tartozó országok főbb partnerei az egészségügyi termékek importjában, 2023	19
5. tábla	A teljes munkaidőben alkalmazásban állók száma és bruttó átlagkeresete, 2023	28
6. tábla	Az egészségipari termékgyártás eredményessége Magyarországon, 2022	34

Bevezetés

A fejlett társadalmak elöregedésével párhuzamosan egyre inkább előtérbe kerül a meghosszabbodó élettartammal együtt járó, nagyobb betegségteher enyhítését kezelni képes egészségügy fontossága. A társadalmi-gazdasági krízissel járó koronavírus-járvány és az elmúlt éveket jellemző feszes munkaerőpiac megerősítette a munkaképes korú lakosság egészségének a humán tőkében játszott kulcsfontosságú szerepét. A témával foglalkozó más elemzések és stratégiák általában a teljes egészségiparnak, egészséggazdaságnak tekintett – ipari és szolgáltatási területeket magában foglaló, ezért rendkívül heterogén – ágazatcsoport tevékenységének leírását célozták. Mi elemzésünkben ennél szűkebben, az egészségügyi ellátások alapját biztosító egészségipari termékgyártás hazai és európai uniós helyzetét mutatjuk be statisztikai adatok segítségével, a kis- és középvállalkozások¹ szerepét, jelentőségét kiemelve. Az egészségiparhoz sorolt ágazatok a hazai ellátás biztosítása mellett a nemzetközi vérkeringésbe is bekapcsolódó, magas hozzáadott-értékű digitális gazdaság potenciális kitörési pontját is jelenthetik.

Az egészségipari termékgyártás ágazatcsoport fő komponenseiként azonosítottuk a gyógyszergyártást és az orvostechonikai eszközipart (részletesen lásd lejjebb). A tevékenységek lehatárolásánál az volt az elsődleges, hogy a kiválasztott ágazatok által előállított termékek egyértelműen egészségügyi célt szolgáljanak, ne tartozzon közéjük olyan – más jellegű – tevékenység, amely erről nem leválasztható. Fontos szempont volt továbbá, hogy kimondottan ipari tevékenységeket kívántunk vizsgálni, így sem a magánszféra, sem az állam által nyújtott szolgáltatások nem tartoznak bele ebbe a körbe, így maga az egészségügyi ellátórendszer sem.

Bár a biotechnológiai kutatás, fejlesztés is beletartozik az egészségipari termékgyártás ellátási láncába, mivel a szakágazatban jórészt közép- és nagyvállalatok tevékenykednek, nem soroltuk be a vizsgálódásunk fókuszát képező egészségipari termékgyártásba. Az egészségügyi szolgáltatások és az egészségturizmus felhasználóként szoros kapcsolatban állnak az egészségipari termékgyártással, de tevékenységük értelmezésünk szerint szintén kívül esik az ágazatcsoport keretein. Az EHealth üzletágban tevékenykedő vállalatok nem sorolhatók be egyértelműen a rendelkezésre álló szakágazati lehatárolás alapján, míg a gyógynövényipar tevékenységéből jelenleg nem tudjuk leválasztani a nem kimondottan egészségügyi célú tevékenységeket (pl. tea gyártását, kávé pörkölését).

¹ A kkv-k lehatárolása létszámkategória alapján történt: 0–9 fős mikro-, 10–49 fős kis-, valamint 50–249 fős középvállalkozások.

Elemzésünkben tehát az alábbi alágazatok tartoznak az egészségipari termékgyártásba:

- 21 Gyógyszergyártás, ezen belül:
 - a 2110 gyógyszeralapanyag-gyártás és
 - a 2120 gyógyszerkészítmény gyártása.
- Orvostechnikai eszközipar, ezen belül:
 - a 2660 elektronikus orvosi berendezés gyártása,
 - a 3250 orvosi eszköz gyártása.

Meg kell említenünk, hogy az így lehatárolt alágazatok csoportján belül nemcsak a humán, hanem az állategészségügyi termékek előállítására is részét képezi a tevékenységeknek.

A magyar egészségipari termékek versenyképességét elsősorban az Európai Unió célországába tervezett kiviteli lehetőség szempontjából szükséges értékelni, amit az elemzés EU-ra vonatkozó nemzetközi kitekintése segít. A vizsgált alágazatok a magasan képzett egészségügyi kutatók és szakemberek jelentős részét foglalkoztatják, hozzájárulva a feldolgozóipari munkatermelékenység magasabb szintjéhez. A hazai humán tőke összetételét és a gyártási technológiák minőségét a biztosított munkakörülmények és a rendelkezésre álló tudásanyag szempontjából az EU-n belül található iparági fellegvárak jellemzőivel érdemes összevetni, amit kiemelt írások segítenek. Az alapanyagok beszerzése és különösen az energiaigényes alágazatok állandó termelésének biztosítása jelenleg elsődleges kihívás, így az egyes iparágak részletes elemzés tárgyát képezik, külön kitérve a gazdasági-társadalmi jelentőség és a földrajzi koncentráció mellett a jövőbeli fejlesztések irányát mutató beruházásokra és a kutatás-fejlesztési, innovációs tevékenységekre.

Az elemzésben – ahol a szükséges adatok ehhez rendelkezésre állnak – öt évre tekintünk vissza. A fellelt időszakot tekintve nem mehetünk el szó nélkül a koronavírus-járvány hatásai mellett; ezt a szempontot az egyes alfejezetben általában keretes írásokban mutatjuk be.

Az egészségipari termékgyártás helyzete az Európai Unióban²

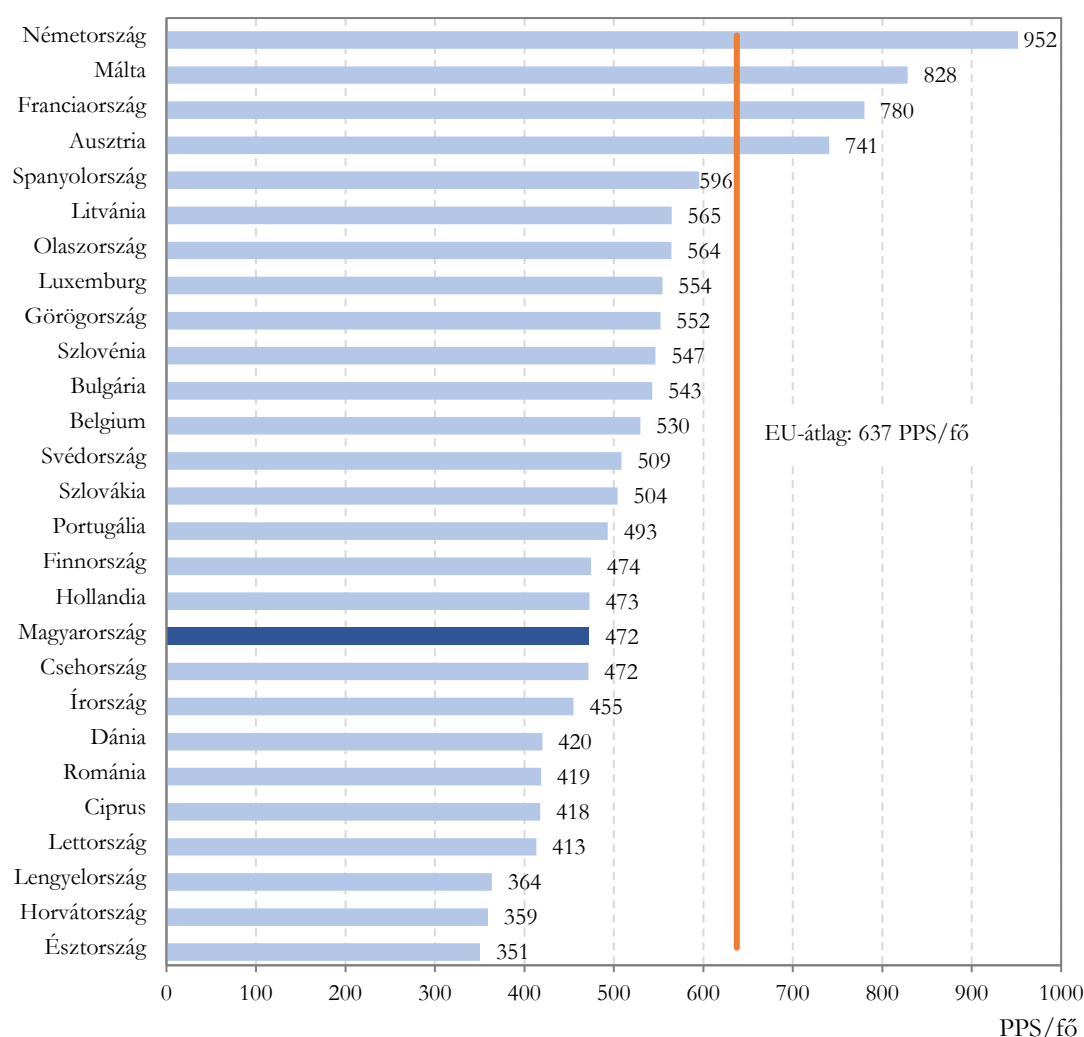
A gyógyszeripart, az elektronikus orvosi berendezés gyártását és az orvosi eszköz gyártását magában foglaló alágazatcsoport jelentősége egész Európában számottevő, a feldolgozóiparban foglalkoztatottak valamivel több mint 4%-a dolgozik ezen a területen. A feldolgozóipari vállalkozásoknak csupán 3,2%-a végez egészségügyi termékgyártási tevékenységet, ezzel együtt a feldolgozóipari kibocsátásnak mintegy 6%-át adja.

² A fejezet nemzetközi adatainak forrása – eltérő jegyzet hiányában – az Eurostat nyilvános adatbázisa. Az összehasonlíthatóság érdekében a magyar adatokat is az Eurostat adatbázisából vettük ebben a fejezetben.

Az alágazatok termékeinek piaca növekvő, aminek háttérében a lakosság elöregedése, különböző krónikus betegségeknek való kitettsége, továbbá a növekvő egészségtudatosság és a szabadon elkölthető jövedelmek növekvő szintje áll. Az egyes országok egészségügyi termékekre fordított kiadásainak³ egy főre vetített értéke Németországban a legmagasabb, 2021-ben 952 euró volt vásárlóerő-paritáson számolva. További jelentős fajlagos fogyasztás jellemzi Máltát (828 vásárlóerő-egység), Franciaországot és Ausztriát (741–780 PPS/fő). A magyarországi adat ennél jóval alacsonyabb, 472 PPS/fő, a rangsor középső harmadában helyezkedik el, a holland és a cseh szinten.

1. ábra

Egészségügyi termékekre fordított kiadások, 2021*

* Az egészségügyi számlarendszer adatai szerint. Összes kiadás, minden finanszírozóra.

Ha viszont a bruttó hazai termék arányában vizsgáljuk az egészségügyi termékekre vonatkozó kiadásokat, az EU átlagában a GDP közel 2%-át fordítják erre a célra. Az uniós átlagot magasan felülmúlja Bulgária és Görögország (a GDP 2,7%-ával), és szintén jóval átlag feletti ez az arány

³ Az egészségügyi számlák rendszere alapján.

Franciaországban, Spanyolországban, Németországban és Máltán (a GDP 2,3–2,5%-a). A skála másik végén a luxemburgi⁴, ír, dán és holland kiadások állnak, amelyek a GDP 0,8–1,2%-át teszik ki. A magyarországi arány 1,9%, ami az uniós átlagtól kissé elmarad.

Az egészségügyi termékekre fordított kiadások mintegy háromnegyedét költik uniós szinten gyógyszerekre és egyéb, nem tartós egészségügyi javakra, egynegyedét pedig terápiás segédeszközökre és egyéb javakra. Az egészségügyi termékeken belül a gyógyszerekre fordított kiadások aránya kimagasló Romániában és Bulgáriában (95–96%), és térségünk többi országában is – Szlovákia kivételével – az uniós átlag feletti. (A magyar adat az ötödik legmagasabb az EU-ban).

Az egészségügyi termékekre fordított kiadások mintegy harmadát a háztartások közvetlenül, „saját zsebből” finanszírozzák az EU-ban, de az adatok széles skálán szóródnak, a 13%-os ciprusi és francia aránytól kezdve a 76%-os bulgáriai rátáig. A kelet-közép-európai országokban jellemzően az átlagnál jóval nagyobb a háztartások részesedése az összes kiadásból, amit erre a célra fordítanak, kivéve Horvátországot és Szlovéniát, ahol mindössze 21, illetve 31%-kal képviseltetik magukat az összes kiadás finanszírozásában.

Az egészségipari termékgyártás gazdasági szerepe uniós kitekintésben

Az egészségügyi termékek piacán a kínálati oldal vizsgálatát a termelésre vonatkozó információkkal tudjuk jól megragadni. Az egészségügyi termékek iránti kereslet növekedésével párhuzamosan az alágazatcsoportban a termelés volumene az elmúlt években a feldolgozóipari átlagnál gyorsabban bővült. Ha a COVID kitörését megelőző 2019-es évhez viszonyítunk, uniós átlagban a gyógyszeripar kibocsátásának volumene több mint másfélszeresére növekedett. Az orvosi eszköz gyártása 17, az elektronikus orvosi berendezés gyártása 8,8%-kal növelte kibocsátását, miközben a feldolgozóiparban 2023-ban – a 2020. évi visszaesést is beleszámítva – mindössze 3,5%-kal állt magasabban a termelés volumenének szintje, mint 2019-ben. Ezen időszakon belül **2023-ban a gyógyszeriparban és az orvosi eszköz gyártásában a termelés 5,7, illetve 2,5%-kal nőtt, miközben az elektronikus orvosi berendezés gyártásában 1%-os csökkenést mértek az egy évvel korábbihoz képest. (A feldolgozóipar eközben 1,4%-kal kisebb kibocsátást ért el, mint egy évvel korábban.)**

⁴ A luxemburgi és kisebb mértékben az ír adatot is torzíthatja a nevezőben szereplő GDP kimagasló értéke. A luxemburgi GDP előállításához hozzájárul a nagyszámú külföldön rezidens munkavállaló, míg az ír adatot részben a multinacionális cégek intenzív jelenléte okozza (Eurostat [2024]). Az ír GDP-vel kapcsolatban az ír nemzeti bank írásában szerepelnek még a következők: az egyik legnagyobb torzítást a multinacionális cégek által Írországon tulajdonolt nagyértékű eszközök okozzák. Ezek egy része szellemi tulajdont képező termék, például IT-cégek szabadalmi, de kiemelhetőek a nagy légitársaságok flottái is, amelyeknek az értékcsökkenése szerepel a GDP-ben (Honohan [2021]).

Az egészségipari termékgyártásba tartozó alágazatok fő mutatói az EU-ban*

Gyógyszergyártás	Elektronikus orvosi berendezés gyártása	Orvosi eszköz gyártása
<ul style="list-style-type: none"> • Vállalkozások száma: 4000 • Foglalkoztatottak: 642 ezer • Kibocsátás^{a)}: 357 Mrd euró • Nettó árbevétel^{a)}: 387 Mrd euró • Bruttó működési eredmény^{a)}: 91 Mrd euró • Bruttó eredményhányad^{a)}: 23,6% • Munkatermelékenység^{a)}: 223 ezer euró • Legnagyobb termelők: Németország, Belgium, Franciaország 	<ul style="list-style-type: none"> • Vállalkozások száma: 1832 • Foglalkoztatottak: 76 ezer • Kibocsátás: 27 Mrd euró • Nettó árbevétel: 30 Mrd euró • Bruttó működési eredmény: 4 Mrd euró • Bruttó eredményhányad: 13,3% • Munkatermelékenység: 131 ezer euró • Legnagyobb termelő: Németország, Olaszország, Franciaország 	<ul style="list-style-type: none"> • Vállalkozások száma: 63 000 • Foglalkoztatottak: 556 ezer • Kibocsátás: 89 Mrd euró • Nettó árbevétel: 105 Mrd euró • Bruttó működési eredmény^{a)}: 10 Mrd euró • Bruttó eredményhányad^{a)}: 9,6% • Munkatermelékenység: 73 ezer euró • Legnagyobb termelő: Németország, Olaszország, Franciaország

* A gyógyszergyártásba tartozó 2110 és 2120 adatai összevontan szerepelnek. 2021., esetenként 2022. évi adatok alapján.

^{a)} Becslés.

Fogalommagyarázatok:

Kibocsátás: nettó árbevétel + saját előállítású eszközök aktivált értéke – eladott áruk beszerzési értéke – közvetített szolgáltatások +/- saját termelésű készletek állományváltozása.

Bruttó működési eredmény: hozzáadott érték tényezőkölségen mínusz személyi jellegű ráfordítások.

Bruttó eredményhányad: a bruttó működési eredmény aránya a nettó árbevételhez képest.

Munkatermelékenység: bruttó hozzáadott érték egy foglalkoztatottra vetítve.

A csoporton belül az egyes alágazatok közül – uniós⁵ szinten – a gyógyszergyártás hozzáadott értéke a legnagyobb, a teljes egészségipari termékgyártásának 64%-át adja, míg az orvosi eszköz gyártása 29, az elektronikus orvosi berendezés gyártása pedig 8%-os súllyal járul hozzá az összesenhez.

A termelési értéket tekintve a legnagyobb szereplő Németország, amely az uniós egészségipari termékgyártás becsült termelési értékének negyedét állítja elő; Franciaország 12, Olaszország 8,8%-kal áll a képzeletbeli dobogó második és harmadik fokán, ami ezen országok általános gazdasági súlyát tekintve nem meglepő.

⁵ Az uniós szintű aggregátum kiszámításához csupán azon országok adatát használtuk fel, ahol az alágazatcsoportba tartozó alágazatok mindegyikére rendelkezésre állt a hozzáadott érték. Az így létrejövő aggregátum 10 ország (Csehország, Németország, Spanyolország, Franciaország, Olaszország, Magyarország, Ausztria, Portugália, Szlovákia és Finnország) adatait tartalmazza, és így a teljes unióra becsült egészségipari bruttó hozzáadott értéknek mintegy felét (52%-át) fedi le. Mivel az orvostechikai eszközgyártásban ennél jóval magasabb a lefedettség, a gyógyszeripar adatát ez a számítás alulbecsli, vagyis annak a súlya az egészségipari termékgyártásban magasabb, mint 64% (de nincs hozzá elegendő információ, hogy kiszámítsuk, mennyivel).

Az előállított értéken túl is megvizsgálva a területet, a legeredményesebb a gyógyszeripar⁶ Finnországban, a bruttó eredményhányad 40%-os mutatójával, miközben az uniós országokon kívül eső Svájc szintén kimagasló, 30%-os szintet ért el. A magyar adat ennél kissé alacsonyabb, 25%, de így is az uniós rangsor élén található. A hozzáadott értéket a nettó árbevétellel összevetve, a finn egészségügyi termékipar szintén kimagasló eredményt ért el, 49%-kal. A magyar adat Portugáliával holtversenyben a második, 39%-kal. Magyarország adata Lengyelország (becsült) adatához közeli, miközben a két ország gazdasági ereje között számottevő a különbség (Lengyelország éves bruttó hazai terméke a magyarnak mintegy négyszerese⁷).

1. tábla

Az egészségipari termékgyártás helyzete Magyarországon és a térség néhány országában, 2021*

Ország	GDP, millió euró	Vállalkozások száma ^{a)}	Foglalkoztatottak száma ^{a)} , ezer fő	Bruttó hozzáadott érték ^{a)} , millió euró	Bruttó hozzáadott érték a nettó árbevétel arányában ^{a)} , %	Termelékenység ^{a)} , ezer euró	Bruttó eredményhányad ^{a)} , %	Külker. egyenleg ^{b)} , millió euró	Külker. egyenleg ^{b)} a GDP-hez képest
Csehország	305 966,5	3 428	29,0	1 156	32,8	40	15,5	-2 811,7	-0,9
Horvátország	76 471,7	423	7,6	-934,3	-1,2
Magyarország	196 391,4	2 200	34,7	2 089	38,7	60	22,6	2 635,6	1,3
Ausztria	478 190,1	1 066	29,5	3 112	37,8	106	13,2	2 181,6	0,5
Lengyelország	750 800,7	7 177	-4 881,9	-0,7
Románia	324 578,2	1 964	19,9	-4 350,3	-1,3
Szlovénia	63 089,6	371	10 722,4	17,0
Szlovákia	122 812,8	1 026	6,9	200	37,1	29	13,7	-2 014,0	-1,6

* A GDP és a külkereskedelem adata 2023-ra vonatkozik.

^{a)} Egészségipari termékgyártás. ^{b)} Egészségipari termékek (SITC 54, 774, 872 árucsoportok).

⁶ Mivel az adatok korlátozottan állnak rendelkezésre, úgy döntöttünk, hogy a teljes alágazatsoporthoz nem, csak a gyógyszeriparhoz adatot közlő 22 országra adjuk meg ezt a mutatót.

⁷ Nincs érdemi különbség a tekintetben, hogy árfolyamon vagy vásárlóerő-paritáson vizsgáljuk, de mivel a termelési érték árfolyamon áll rendelkezésre, az árfolyamon összevetett magyar GDP aránya a lengyelhez képest 26%.

Különleges szereplők az európai gyógyszerpiacon

Szlovénia esetében korábban a gyógyszeripart két nagy generikus termelő dominálta, a Lek és a Krka; ma már nyitottabb a piac, amelyre külföldi szereplők is könnyebben beléphetnek. A szakértők szerint a következő két évben évi 7%-os növekedés várható a gyógyszerpiacon (US International Trade Administration). A ljubljanoi repülőtér teherszállítmányainak csaknem felét gyógyszerek adják. Fontos specializációja az országban található vállalkozásoknak ebben a szegmensben a különböző orvosi lézertérapiás és laparoszkópiás eszközök, vagy éppen a méhészetre alapozó, méztartalmú készítmények (Slovenia Business Development Agency).

Írország szintén kiemelt szereplője az európai egészségipari piacnak, aminek több oka is van. Az egyik a kimondottan alacsony társaságiadó-kulcs, a kutatás-fejlesztésre biztosított adókedvezmény, ezen kívül azonban az angol nyelv (ami az Egyesült Királyság Unióból való kilépésével különösen felértékelődött pl. az Egyesült Államok számára) és az európai piachoz való földrajzi közelség is fontos tényező. A világ 20 legnagyobb gyógyszeripari cége közül 19 jelen van Írországban. A világon legjobban értékesíthető 8 gyógyszer közül ötöt Írországban állítanak elő, az ország így a világon a legnagyobb nettó exportőr a gyógyszerészeti termékek terén (Innopharma Education, Euractiv).

Belgiumban a világ 30 legnagyobb gyógyszeripari cége közül 29 megtalálható (Janssen). A gyógyszertermelés értékláncának számos eleme elérhető az országban, a kutatás-fejlesztéstől a klinikai kísérleteken át az előállításig és a logisztikáig (US International Trade Administration). A kísérletek száma lakosságárányosan a második legmagasabb az unióban. Fontos tényező még a magasan képzett munkaerő (Algemeine Vereniging van de Geneesmiddelenindustrie), továbbá a kutatás-fejlesztési tevékenységet nagymértékben támogató adórendszer (KPMG).

Svájc ugyan nem tagja az Európai Uniónak, mégis említést érdemel, hogy 990 vállalkozása mintegy 75 ezer főt foglalkoztatva 142 milliárd eurónyi értéket állított elő az egészségipari termékgyártásban, amivel az uniós országok közül termelési érték tekintetében megelőzi Németországot, miközben a foglalkoztatottak létszámában Spanyolországgal, a vállalkozásszám terén pedig Svédországgal van egy súlycsoportban. Svájcban a bruttó eredményhányad 28%, az egy foglalkoztatottra jutó hozzáadott érték – vagyis a termelékenység – pedig 649 ezer euró volt 2021-ben. (Előbbiben az uniós rangsorhoz képest Finnország után a második helyen áll, utóbbival messze megelőzi – az adatot közlő uniós tagországok közül – e tekintetben első helyen álló Finnországot.) Az ország világelső a gyógyszerészeti termékek exporttöbbletét tekintve (Switzerland Global Enterprise). A gyógyszeripar virágzását elősegítő tényezők között említhető a kutatás-fejlesztésben foglalkoztatottak magas elkötelezettsége (nagyon alacsony fluktuációs rátája), a gyógyszerészeti termékek világviszonylatban is nagyon gyors engedélyeztetési folyamata, valamint a kutatás-fejlesztés pénzügyi támogatási rendszere.

Az egészségipari termékgyártásban működő vállalkozások főbb jellemzői Európában

Az Eurostat 2022-re vonatkozó adatai szerint **az Európai Unióban mintegy 68 800 vállalkozás tevékenykedik ezen alágazatok valamelyikében; a legtöbbjük (23, 18, illetve 10%-uk) Olaszországban⁸, Németországban és Lengyelországban** található, de jelentős szereplő még az uniós piacon Spanyolország is. A magyarországi vállalkozások számának részesedése az uniós összesenből alacsony, 3,2% (a lakosság számának, illetve a megtermelt GDP-nek az uniós összesenből való részesedéssel nagyjából összhangban).

A 68 800 vállalkozás legnagyobb része, csaknem 92%-a az orvosi eszköz gyártásával foglalkozik, a gyógyszeripari cégek száma 4000 az egész EU-ban, míg az elektronikus orvosi berendezés gyártásával foglalkozó vállalkozások száma mindössze 1832.

Az egészségipari termékgyártásban működő vállalkozások uniós szinten 1,27 millió főt **foglalkoztattak** 2022-ben, ennek egyharmadát, 428 ezer főt Németországban, 13%-át Franciaországban. A vállalkozásszám terén élen járó Olaszország a harmadik helyre szorul e tekintetben, a foglalkoztatottak 12%-ával. **Az egészségipari vállalkozások uniós átlagban közel 19 főt foglalkoztatnak**, valamivel többet, mint a feldolgozóiparban működő cégek (ahol 14 fő az átlagos vállalkozásméret); ez (a létszám alapján) **kisvállalkozási méretkategóriát jelent**. Méretkategóriánként számottevő különbségek jellemzők: a kisvállalkozási körben az átlagos vállalkozásméret 4 fő, a középvállalkozások 110, a nagyvállalkozások 1060 főt foglalkoztatnak.

Az alágazatcsoport méret szerinti megoszlása uniós átlagban nem tér el számottevően a feldolgozóipari átlagtól, **a vállalkozások 96,7%-a kis-, 1,4%-a közepes vállalkozás, a nagyvállalkozások részesedése nem éri el az 1%-ot**. A csoporton belül a **gyógyszergyártásra kifejezetten jellemző a nagyobb vállalatok erőteljesebb jelenléte** (részesedésük az összes gyógyszeripari vállalkozásszámból 13%). Az elektronikus orvosi berendezés gyártásában ugyanakkor a közepes méretű vállalkozások súlya nagyobb a feldolgozóipari átlagnál, az orvosi eszköz gyártásában pedig a kisvállalkozások részesedése még a feldolgozóipari átlagnál is magasabb (meghaladja a 98%-ot). A foglalkoztatottak számát tekintve a gyógyszergyártásban még inkább kézzelfogható a nagyvállalati kör túlsúlya, a foglalkoztatottak 86%-a e cégeknél dolgozik, az orvosi eszköz gyártása esetében viszont a kisvállalkozások szívják fel a munkavállalók 42%-át.

Vállalkozásdemográfiai adatok csak a gyógyszeriparra állnak rendelkezésre Európában. Ezek segítségével, a vállalkozások „populációjánál”, ugyanúgy, mint egy ország vagy egy kisebb terület népességénél, vizsgálható a születés, a halálozás, mindezeknek az aktív vállalkozásokhoz viszonyított

⁸ Jóllehet Olaszország gazdasági súlya az unióban elmarad Németországtól, az iparban és a piaci szolgáltatások területén összesen is mintegy négytizedével több vállalkozás működik a dél-európai országban, mint a németeknél. Ezzel Olaszország a lista második helyén áll (Franciaország előzi meg). Az olasz gazdaságban a mikrovállalkozások súlya hagyományosan igen magas, 95%-át adja az összesnek, miközben ez az arány Németországban lényegesen alacsonyabb, 83%. (Ugyanakkor a gyógyszergyártásban az olasz vállalatok között csak 45% a mikrovállalkozások aránya, ami uniós viszonylatban a legalacsonyabbak között van.)

aránya. **Unió átlagban⁹ 2021-ben 100 működő vállalkozásra 7,5 újonnan létrejött, illetve 5,5 megszűnő vállalkozás jutott ebben az ágazatban, vagyis 13 volt a 100 vállalkozásra jutó cserélődési mutató.** Az uniós gyógyszeripari születési arány a feldolgozóipari adattól minimálisan, a halálozási ráta viszont nagyobb mértékben elmarad; így a cserélődés is kisebb mértékű a gyógyszeriparban, mint a referenciaként használt feldolgozóiparban (15,2). **A vállalkozások születési rátája** olyan – kisebb – országokban **kiemelkedő**, mint **Dánia, Belgium, Finnország, Portugália** (10,4–14,0%) és **különösen Litvánia** (26,9%). A jelentős gyógyszeripari teljesítményt felmutató nagyobb országok közül Lengyelország, Németország, illetve Franciaország adata ezen magasabb sávhoz közeli, 9,0–9,8%, míg Olaszországé lényegesen alacsonyabb, az átlagtól is számottevően elmarad (4%). A megszűnő vállalkozások aránya az összes működőhöz képest szintén inkább kisebb országokban volt jellemzően magas (de nem ugyanazokban, mint a születéseké): Lettországon, Dániában, Horvátországban és Észtországban. (Ennek nyilván az az egyik oka, hogy itt már kevés új vagy megszűnő vállalkozás képes arra, hogy magas rátát okozzon). A négy nagy ország közül Olaszországban, Lengyelországban és Németországban valamivel az átlagot meghaladó, 6,1–7,3% a megszűnések rátája, Franciaországban viszont csak 3,9%. **A cserélődés így az unióban a portugál, finn, horvát, dán és litván gyógyszeriparban a legintenzívebb, 18,6–26,7%. A hazai születési ráta az uniós átlagnál minimálisan (7,7%), a halálozási kissé többel magasabb (6,6%), így a cserélődés is csak kismértékben haladja meg az átlagos szintet. A születések és halálozások egyenlege mind az EU-ban átlagosan, mind Magyarországon pozitív.**

⁹ Görögország adatai nem állnak rendelkezésre. Sajnos idősorban nem tudjuk az adatokat megvizsgálni, mert 2021 előtt nem állt külön rendelkezésre a gyógyszergyártás adata sem, egy-egy év adatát érdemes óvatosan kezelni.

Gyors növekedésű vállalkozások¹⁰

Az EU-ban 2022-ben 742 olyan vállalkozás volt az egészségipari termékgyártás területén, amelynek foglalkoztatása évenként több mint 10%-kal bővült. Több mint hattizedük az orvosi eszköz gyártása területén működött, 29%-uk a gyógyszeriparban, míg az elektronikus orvosi berendezés gyártásában mindössze 8%-uk végezte tevékenységét. Ez azt jelenti, hogy az alágazatcsoport vállalkozásainak 1,1%-a számított **gyors növekedésűnek**, ami megegyezett a feldolgozóipari átlaggal, ám ezen belül a gyógyszeriparban sokkal magasabb, 5,4%, az elektronikus orvosi berendezések gyártásában is 3,3% ez az arány. A gyors növekedésű vállalatok között is megkülönböztetnek egy speciális csoportot, az úgynevezett **gazellákat**, amelyek legfeljebb öt éve működnek; ezeknek a száma (2021. évi adatok szerint) az alágazatcsoportban mindössze 39 volt. Ezek a fiatal, gyorsan növekvő vállalatok azért lehetnek fontosak egy ország gazdaságában, mert amennyiben termelékenyebbek az átlagosnál, javíthatják az ágazat versenyképességét, és – optimális esetben – a munkaerő iránti keresletet is növelhetik.¹¹

Külföldi irányítású vállalatok az európai szinten

A vállalkozások vizsgálata során érdemes külön megvizsgálnunk azokat, amelyek valamilyen külföldi ország vállalatának irányítása alatt állnak. Uniós szinten a teljes egészségipari termékgyártásra nem, a gyógyszeriparra viszont rendelkezésre állnak adatok a 2021. évre. Ezek alapján **az EU-ban átlagosan mintegy 20% a külföldi irányítású vállalkozások részaránya a gyógyszeriparban, aminek a magyarországi adatok is megfelelnek. A külföldi irányítású vállalkozásoknál foglalkoztatottak részaránya ennél jóval magasabb, uniós átlagban 45%.**

¹⁰ Gyors növekedésű vállalkozás: olyan vállalkozás, amelynek az átlagos éves növekedési üteme egymást követő három éven keresztül meghaladja a 20%-ot, és tíz vagy annál több munkavállalót alkalmaz a vizsgált időszak elején. A növekedés az alkalmazottak számával és a forgalommal mérhető.

¹¹ De kutatások szerint (Enterprise Research Center, [Bisztray-de Nicola–Muraközy; Muraközy 2022](#)) nem feltétlenül pozitív a hatásuk.

2. tábla

Külföldi irányítású vállalatok a feldolgozóiparban és a gyógyszergyártásban, 2021*

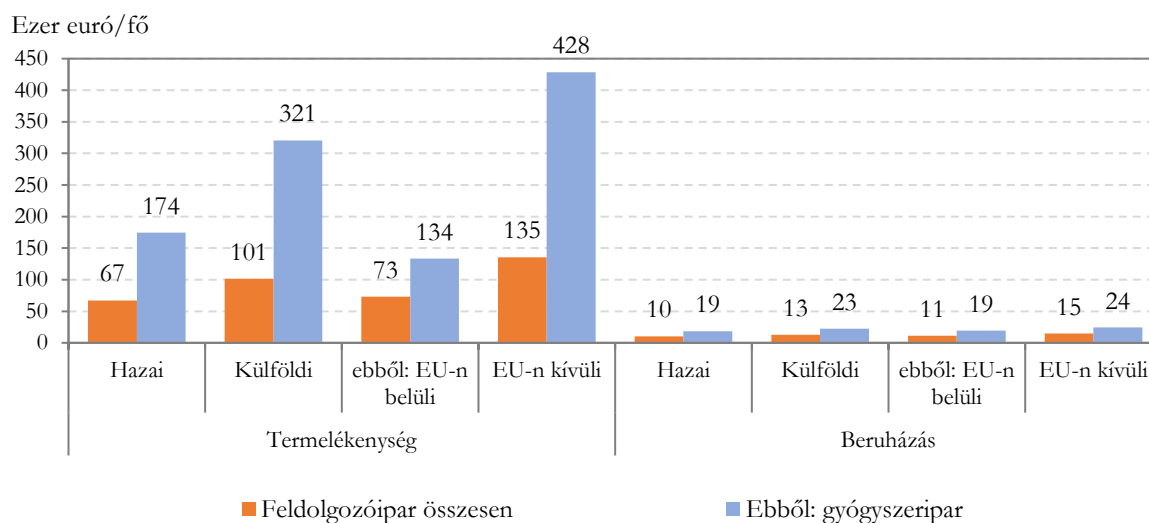
Megnevezés	Feldolgozóipar összesen	Ebből: gyógyszergyártás
Külföldi irányítású vállalatok aránya, %	1,9	20,2
ebből: EU-n belüli	1,2	10,0
EU-n kívüli	0,7	10,3
Külföldi irányítású vállalatoknál foglalkoztatottak aránya, %	27,0	44,6
ebből: EU-n belüli	14,8	16,3
EU-n kívüli	12,2	28,3
Hazai irányítású vállalatok átlagos mérete, fő	10	119
Külföldi irányítású vállalatok átlagos mérete, fő	198	377
ebből: EU-n belüli	175	279
EU-n kívüli	240	471

* A kerekítés miatt a részek összege eltérhet a feltüntetett összesen tételekétől.

Míg a hazai irányítású vállalkozások esetében a termelékenység 174 ezer euró volt 2021-ben, a külföldi irányításúaknál 321 ezer. E meglehetősen nagy különbség hátterében állhat például a méretgazdaságosság (a hazai irányítású vállalkozások mérete 119 fő, szemben a külföldi irányításúakéval, ami viszont 377 fő), vagy akár a fejlesztések, amelyek megragadhatóak például az egy alkalmazásban állóra jutó több beruházás indikátorával (19 ezer, illetve 23 ezer euró fejenként).

3. ábra

Termelékenység* és beruházás** az EU-ban a vállalat irányító országa szerint, 2022

* Egy foglalkoztatottra jutó bruttó hozzáadott érték. ** Egy alkalmazásban állóra jutó beruházás.

Ezek után nem meglepő az sem, hogy míg a hazai irányítású cégeknél a bruttó eredményhányad 19% volt, a külföldiek esetében határozottan több, 27%. Ezek a különbségek nemcsak a gyógyszeriparban állnak fenn, hanem a feldolgozóipar egészét is jellemzik, de a termelékenység, illetve az eredményhányad mutatóknál a gyógyszeriparban működő hazai, illetve külföldi irányítású vállalatok között nagyobb a különbség, mint a feldolgozóiparban átlagosan.

Különösen magas, 36–58% közötti a külföldi irányítású szervezetek aránya a vállalkozások számát tekintve néhány kisebb országban, így Észtországban, Litvániában, Szlovéniában és Máltán. Az irányítást gyakorló országok közül unión belüli a vállalkozásoknak közel fele, de Svájc és az Egyesült Királyság részesedése szintén jelentős, 7,5%. Az unión kívüli, nem EU-tag befektetők közül még az Amerikai Egyesült Államok szerepe emelhető ki, az összes külföldi irányítású vállalkozás 35%-át irányítja ebben a csoportban.

Teljesítmény, termelékenység, jövedelmezőség

Az Európai Unió egészségügyi termékiparának termelési értéke mintegy 473 milliárd euróra volt becsülhető¹² 2021-ben, ami az uniós feldolgozóipari kibocsátásnak kicsit több mint 6%-a, a 2021. évi magyarországi GDP-nek pedig körülbelül háromszorosa.

Uniós átlagban az ágazatcsoportba tartozó ágazatok közül **2023-ban a gyógyszergyártásban és az orvosi eszköz gyártásában – naptárhatással kiigazított adatok szerint – bővült a termelés** (5,7, illetve 2,5%-kal), miközben **az elektronikus orvosi berendezés gyártásában 1%-os csökkenést mértek** az egy évvel korábbihoz képest. (A feldolgozóipar eközben 1,4%-kal kisebb kibocsátást ért el, mint egy évvel korábban.) A gyógyszergyártásban¹³ Dánia több mint másfélszeresére bővítette a termelését ebben az évben, és szintén kiugró, 21, illetve 18%-os bővülést mutattak ki Görögországban, Litvániában és Ausztriában is. Belgium eközben – igaz, magas bázishoz képest – erőteljes csökkenést szenvedett el, a termelés az egy évvel korábbinál csaknem egynegyedével alacsonyabb lett. A többi adatot közlő ország volumenváltozása ezen értékek között szóródott, hazánkban 3,7%-os volumencsökkenés ment végbe.

2018-as bázison vizsgálva a teljesítményeket, az látható, hogy az uniós gyógyszergyártás 73%-kal emelte a termelést, az elektronikus orvosi berendezés gyártásában 35, az orvosi eszköz gyártásában 19%-os volt a volumennövekedés 2023-ig.

¹² Összességében nem áll rendelkezésre, az adatvédelmi okok miatt nem elérhető adatok nélkül számítva.

¹³ 16 tagországra állnak rendelkezésre adatok. Az orvostechikai eszközgyártás két alágazatában 5, illetve 6 országra érhető el a növekedési ütemek, ezért ezeket nem elemezzük.

A járvány hatása az uniós termelésre

Amennyiben a COVID-járvány időszakára is visszatekintünk, az uniós gyógyszergyártás és az elektronikus orvosi berendezés gyártása 2020-ban is bővítette a termelést, az orvosi eszköz gyártásának volumene viszont abban az évben mérséklődött. 2021-ben azonban – a gyógyszergyártás termelésének további felfutása mellett – az elektronikus orvosi berendezés gyártása gyakorlatilag stagnált, az orvosi eszköz gyártása viszont markánsan növekedett.

Mindezt az magyarázza, hogy a járvány elején a kapacitásokat szabadon tartották a koronavírusos betegek számára, és a halasztható kezelések eltolása miatt csökkent a kereslet számos termék iránt. A csökkenés a gyógyszergyártásban különösen a generikus gyógyszerek szegmensét érintette. Az arcmaszkok, a légzéstámogató berendezések, illetve később a vakcinák iránti kereslet viszont magas maradt. (De Vet [2021].)

Az egy foglalkoztatottra jutó bruttó hozzáadott érték a **munkatermelékenység** egyik alapvető mutatója. A minden ágazatra adatot közlő 11 tagország között ez a mutató **29 ezer (Szlovákia) és 167 ezer euró (Finnország) között szóródik**. A 3 legnagyobb termelő adata 108 ezer és 117 ezer euró közé esik, közöttük a franciák a legtermelékenyebbek. **A magyar érték (60 ezer euró) meghaladja a cseh és szlovák mutatót, az osztráktól viszont elmarad**. Ezt a mutatót a munkaerőre fordított költségekkel korrigálva kaphatjuk meg az úgynevezett bérekkel korrigált munkatermelékenységet; ez kiszűri a részmunkaidős foglalkoztatás eltérő szerepéből fakadó különbségeket, amely az eredeti mutatót torzíthatja. **A bérekkel kiigazított termelékenység 139 és 258% közé esik az adatközlő országokban, az élenjáró Finnország mögött Magyarország a második helyre zárkózott fel**. A – méretgazdaságosságra is építeni tudó – 3 legnagyobb ország ebben a rangsorban hátrébb szorul, az első három helyen kisebb országok állnak.

Lényeges mutatója adott iparág értékteremtő képességének a **bruttó hozzáadott érték nettó árbevételhez mért aránya**, amelynek **uniós átlaga (a gyógyszeralapanyag gyártása nélkül) 32–39% közöttire tehető**, miközben a feldolgozóipari átlag 27%. Azon országok száma, amelyek mind a négy alágazatra közölnek adatot, mindössze 11 (ők az uniós kibocsátás 52%-át adják). Az összegzett arány ezen országokra széles sávban, 30 és 49% között szóródik, Magyarország értéke 39%, csupán Finnország előzi meg (a portugál adat pedig lényegében megegyezik a magyarral).

Munkatermelékenységi adatok* a teljes egészségügyi termékiparban, 2021

Ország	Sorszám	
	az egy foglalkoztatottra jutó bruttó hozzáadott érték	a bérekkel korrigált termelékenység
	alapján	
Finnország	1.	1.
Magyarország	8.	2.
Ciprus	7.	3.
Spanyolország	6.	4.
Olaszország	4.	5.
Portugália	9.	6.
Csehország	10.	7.
Németország	3.	8.
Ausztria	5.	9.
Franciaország	2.	10.
Szlovákia	11.	11.

* Azon tagországokban, ahol a kiszámításhoz minden szükséges adat rendelkezésre állt.

A **bruttó eredményhányad** a teljes egészségügyi termékiparra uniós átlagban ugyan nem áll rendelkezésre, de a **gyógyszeriparban adatot közlő 22 tagországban jellemzően kétszámjegyű arányokkal** találkozunk (a 2021-re vonatkozó legutóbbi adatok alapján): **Cipruson, Magyarországon, Dániában és Belgiumban 23–29, Finnországban 40%** ez a ráta. (A 10%-ot csak Máltán és Észtországban nem érte el a mutató.) Az **orvosi eszköz gyártása** esetén a 22 adatközlő ország közül a **máltai, ciprusi és a romániai cégek eredményessége szembeötlő**, itt a bruttó eredményhányad 23–27%. Az elektronikus orvosi berendezés gyártásában csak 13 adatközlő országról rendelkezünk információval, az átlagos eredményhányad 13%, néhány kisebb országban találkozunk 20–21%-os (Szlovákiában, Dániában, Litvániában), illetve Görögországban 35%-os mutatóval. **A magyar cégek mutatója a gyógyszeriparban 25%** (ezt a gyógyszerkészítmény adata húzza fel, a gyógyszeralapanyag-gyártás kevésbé büszkélkedhet magas profitabilitással), **az orvosi eszköz gyártása 17, az elektronikus orvosi berendezés gyártása pedig 9%-os rátával rendelkezik. Ezzel a gyógyszeriparban a 4., az orvosi eszköz gyártásában Magyarország a 7. legeredményesebb a 22 országból.** (Az elektronikus orvosi berendezés gyártásánál nem állnak rendelkezésre érdemben összehasonlítható adatok).

Amennyiben a rendelkezésre álló adatokat aggregáljuk, a teljes egészségügyi termékiparra előállíthatunk egy olyan számított bruttó eredményhányadot, amely bár némiképpen korlátozott módon, de mégis biztosít

számunkra egy általános képet.¹⁴ Ennek alapján a lefedett 19 országban az egészségügyi termékipar bruttó eredményhányada 16%, miközben (a teljes) uniós feldolgozóipari átlag 11%.

Külkereskedelmi termékforgalom

Az egészségipari termékgyártásba sorolható áruk¹⁵ külkereskedelmi forgalma számottevő. A legnagyobb exportőr Németország, 2023. évi adatok szerint 137 milliárd eurónyi exporttal, amivel 85 milliárd eurónyi import állt szemben. **Míg a kivittelt tekintve Németországot Írország, Belgium és Hollandia követi 78–87 milliárd eurónyi exporttal, a behozatalban Hollandia és Belgium áll a képzeletbeli dobogó második és harmadik fokán 62, illetve 75 milliárd euróértékű áruval. Az egyenleg uniós szinten pozitív, 170 milliárd euró, ezen belül Írország kimagasló, 72 milliárd eurós szufficitről számolhatott be ebben az évben, Németországot (52 Mrd euró) is maga mögé utasítva.** A dán, holland és szlovén többlet szintén számottevő, 11–16 milliárd euró volt. **A teljes forgalomban (az exportot és importot együttesen számítva) az egészségügyi termékipar termékein belül a gyógyszer, gyógyászati termék adta a 85%-ot, az orvosi, sebészeti, fogászati és állatorvosi műszer 11%-ot, míg az elektronikus diagnosztizáló készülékek és alkatrészeik mindössze 4%-kal járultak hozzá az összesenhez.** Magyarország súlya az EU egészségipari exportjában 1,6%, ami meghaladja a cseh, a szlovák, de még a lengyel kivittelt is ezekből az árucsoportokból.

A koronavírus-járvány hatása a külkereskedelemben

Az Eurostat adatai alapján meg tudjuk vizsgálni a COVID-járványhoz kapcsolható termékek külkereskedelmi forgalmát külön is. Ezek között a tesztsomagoktól kezdve a maszkokon és egyéb védőöltözeteken át kevésbé COVID-specifikus termékek (például fertőtlenítőszer) is szerepelnek¹⁶. 2020-ban az uniós tagállamok összesen 378 milliárd euró értékben importáltak és 471 milliárd euró értékben exportáltak ebbe a körbe tartozó termékeket, ami abban az évben az uniós importnak 8, az exportnak pedig 10%-a volt. Ezen termékek külkereskedelme folyó áron számítva 2023-ig tovább bővült, a megfelelő irányú forgalomnak azonban már csak kisebb részét, az importnak 7, az exportnak 8%-át teszi ki. Az ide sorolt termékeken belül a forgalom több mint felét a gyógyászati célú fogyóeszközök (mint például a gyógyszerek és védőoltások) tették ki, a második legnagyobb tételt pedig – 22%-os arányban – a teszteléshez használt felszerelések, eszközök. Ezek az arányok nem változtak jelentősen 2023-ig.

¹⁴ A 27 uniós tagállam közül 10 közül minden olyan adatot, amely szükséges a számításhoz. Ezek: Csehország, Németország, Spanyolország, Franciaország, Olaszország, Magyarország, Ausztria, Portugália, Szlovákia, Finnország. További 9 ország a gyógyszeripari adatán kívül elérhetővé teszi még egy ágazat adatát, így bár alacsonyabb megbízhatósággal, de az adatokat felhasználtuk: Belgium, Dánia és Görögország esetében az elektronikus orvosi berendezés gyártásánál, míg Ciprus, Málta, Hollandia, Lengyelország, Románia és Svédország vonatkozásában az orvosi eszköz gyártása adatai érhetőek el.

¹⁵ Ide soroltuk az 54 (gyógyszer, gyógyszerészeti termék), a 774 (elektronikus diagnosztizáló készülék orvosi, sebészeti, fogászati, vagy állatorvosi célokra és radiológiai készülék; ezek alkatrésze) és a 872 (orvosi, sebészeti, fogászati vagy állatorvosi műszer és készülék, m.f.n.t.) árucsoportokat.

¹⁶ Itt a Kombinált Nomenklátúra kódjai alapján szerepelnek a termékek; ha ezt a SITC feljebb megadott (54, 774, 872) árucsoportjaival összevetjük, az látható, hogy ezek egy része kívül esik ezen a három csoporton.

Az, hogy egy ország gazdaságában mennyire játszik nagy szerepet a külkereskedelem általánosságban, vagy specifikusan valamilyen árucsoport esetében, általában a GDP-re való vetítéssel mérhető. Az EU átlagában az egészségipari termékgyártáshoz sorolható áruforgalom 2023-ban a bruttó hazai termék 6,3%-a, de néhány ország esetében ennél jóval magasabb: Szlovéniában, Belgiumban, Írországban és Hollandiában¹⁷ ezek az arányok (csökkenő sorrendben) a 14–44% közötti tartományba esnek. Hazánk esetében a mutató 8,7%, az uniós átlagnál és a környező országoknál is (kivéve Szlovéniát) magasabb.

Az EU-nak összességében az Egyesült Államok (55 Mrd euró), Svájc (40 Mrd euró) és az Egyesült Királyság (9 Mrd euró) a legnagyobb külkereskedelmi partnere az import, és az Egyesült Államok (106 Mrd euró), Svájc (45 Mrd euró), továbbá Kína (26 Mrd euró) az export terén. Magyarország legfontosabb külkereskedelmi partnerei között is ezeket az országokat találjuk meg, azonban a vevői oldalt tekintve hazánk 3 országnak jelentős importpartnere: Bulgária, Horvátország és Románia egészségipari termékimportjának egyenként 13%-át adja, és ezen országok első három partnere között található a behozatalukat tekintve. A többi környező ország számára is általában kiemelt importpartner Magyarország, a 3–7. helyen áll, Ausztria esetében viszont csak tizenhatodik a rangsorban.

4. tábla

A régiókhöz tartozó országok főbb partnerei az egészségügyi termékek importjában, 2023

Sor-szám	Ausztria	Bulgária	Csehország	Horvátország	Lengyelország	Románia	Szlovénia	Szlovákia
1.	Németország	Németország	Németország	Németország	Németország	Németország	Svájc	Csehország
2.	Svájc	Magyarország	Hollandia	Szlovénia	Ausztria	Magyarország	Németország	Németország
3.	Egyesült Államok	Hollandia	Franciaország	Magyarország	Belgium	Hollandia	Magyarország	Hollandia
4.	Hollandia	Svájc	Dánia	Hollandia	Hollandia	Svájc	Hollandia	Belgium
5.	Olaszország	Szlovénia	Magyarország	Belgium	Franciaország	Franciaország	Ausztria	Olaszország
6.	Belgium	Ausztria	Belgium	Ausztria	Magyarország	Belgium	Horvátország	Ausztria
7.	Franciaország	Románia	Svájc	Svájc	Dánia	Ausztria	Írország	Magyarország
...
16.	Magyarország	Spanyolország	India	Írország	Egyesült Államok	Csehország	Spanyolország	Egyesült Államok

¹⁷ A holland és kisebb mértékben a belgiumi adatokat felfelé torzíthatja a Rotterdam-Antwerpen-hatásként ismert jelenség. Ez tulajdonképpen egy kvázi tranzitkereskedelem: más uniós országokba szánt áruk holland, illetve belgiumi kikötőkbe érkezve mint extra-EU import számolódnak el Hollandiában (illetve Belgiumban). Ez megnöveli a Hollandiából (Belgiumból) azon tagországokba irányuló intra-EU kereskedelmet, amely az áru tulajdonképpeni célországa, és ahova az árukat reexportálják (Eurostat) [2023].

Kutatás-fejlesztési tevékenység és innováció az unióban

Kutatás-fejlesztés a vállalati szektorban

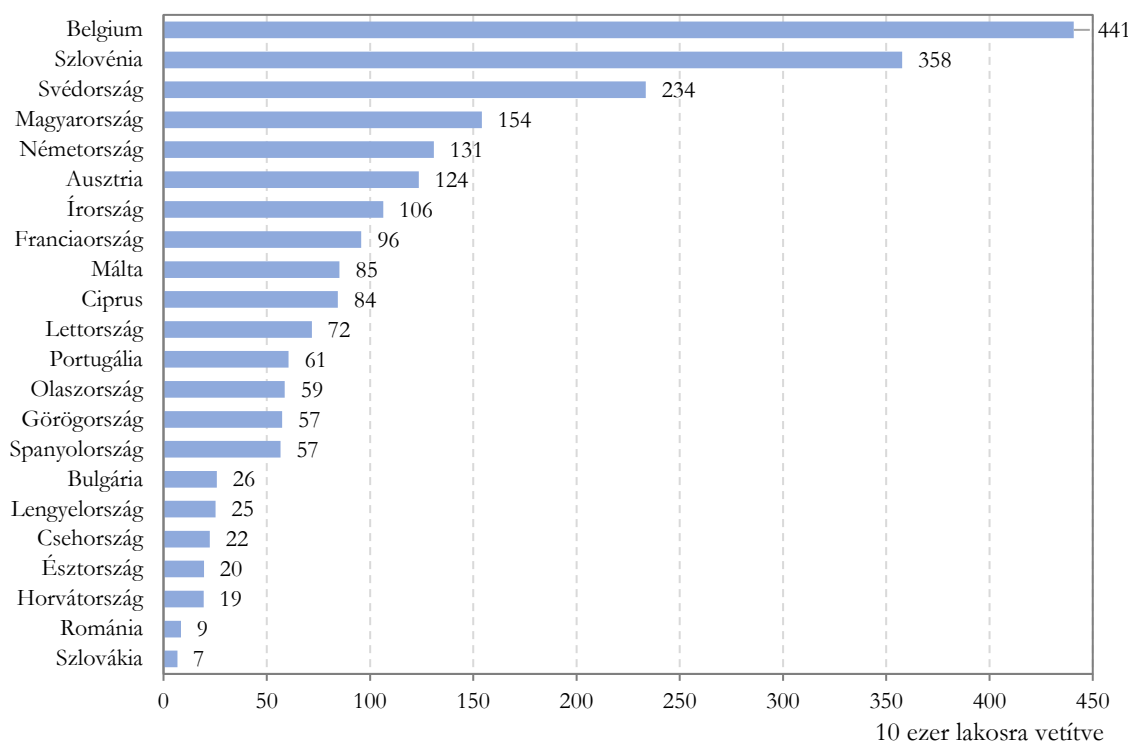
Az egészségügyi termékiparhoz sorolt vállalkozások kutatás-fejlesztési tevékenységre fordított kiadásai (*Business Enterprise Expenditure on Research and Development, BERD*) **2021-ben meghaladták a 19 milliárd eurót.** Az adatok a gyógyszeripari és az orvosi eszköz gyártása területen állnak rendelkezésre részletesen; 2021-ben az adatot szolgáltató 22 uniós tagállam¹⁸ 15,3 milliárd eurót költött K+F-re a gyógyszeriparban, ez az összesített bruttó hazai termékük 0,12%-át jelentette. E tekintetben **Belgium és Szlovénia adatai kiugróan magasak az átlaghoz képest, Belgiumban 0,59, Szlovéniában 0,49% a GDP-arányos vállalati K+F-kiadás. Magyarország ebben a rangsorban a harmadik helyen áll, 0,3%-kal.** A gyógyszergyártás vállalati K+F kiadásai a teljes feldolgozóipari K+F-költség minden kilenc eurójából egyet jelentenek, amivel az ágazat a termelési és foglalkoztatási súlyához képest sokszoros mértékben járul hozzá a kutatás-fejlesztéshez. Az orvosi eszköz gyártásában a németországi cégekhez köthető a K+F-kiadások több mint hattizede; GDP-arányosan viszont írországi vállalkozások állnak az élen. Az unióban az orvosi eszközök gyártásának BERD-kiadásai átlagosan mindössze a GDP 0,02%-ával egyenértékűek.

A kutatás-fejlesztésre fordított vállalati kiadások az EU-ban az alágazatok közül egyedül a közúti jármű gyártása területén haladták meg a gyógyszeriparban kimutatott szintet (az adatot szolgáltató 22 tagállamra aggregálva). Néhány országban azonban a gyógyszeripar az egyértelmű nyertes: **Belgiumban egy nagyságrenddel többet fordítanak K+F-re ebben az alágazatban, mint a sorban következőre;** Szlovéniában, Írországbán, Portugáliában ugyan nem ilyen nagy a különbség, de itt is első helyen áll a gyógyszeripar. Magyarországon 45% a gyógyszeripar előnye a közúti jármű gyártásához képest.

A **gyógyszeriparra** adatot közlő 22 tagállamban **2021-ben csaknem 68 ezren dolgoztak a kutatás-fejlesztésben** (teljes munkaidős foglalkoztatottra átszámítva), **közülük 38 ezren (56%) kutatóként.** Méretéből fakadóan nem meglepő, hogy a legtöbb kutatót Németországban foglalkoztatták ebben az ágazatban, de Belgium itt is előkelő helyen szerepel, a rangsorban harmadikként. Magyarország a hetedik helyen áll ebből a szempontból. Ha ezt az adatot a **lakosságszámra vetítjük** annak érdekében, hogy kiküszöböljük az országok eltérő nagyságából fakadó különbségeket, **Belgium kerül az élre, Magyarország pedig a negyedik helyre lép előre.**

¹⁸ Dánia, Finnország, Hollandia, Litvánia, Luxemburg adatai nem állnak rendelkezésre.

Vállalati kutatók száma az egyes uniós országok* gyógyszeriparában, 2021

* Dánia, Litvánia, Luxemburg, Hollandia és Finnország adatai nélkül.

Egészségipari klaszterek Európában

Az egészségipari innovációk fontos színhelyei a klaszterek, amelyek – az egyik legelfogadottabb definíció szerint – egymáshoz kapcsolódó iparágak és kompetenciák regionális ökoszisztémái, amelyek iparágak közötti interdependenciák széles körével jellemezhetők (European Cluster Collaboration Platform). Az együttműködő partnerek innovatív vállalati szereplőkből, felsőoktatási bázisból, kutatás-fejlesztési körből kerülnek ki. A klaszterekben kooperáló partnerek kutatás-fejlesztési és innovációs célú együttműködéseket alakítanak ki, és jelentősen hozzájárulnak a versenyképesség javításához.

Az Európai Unióban működő klaszterek közül méretük és határokon átnyúló együttműködéseik kapcsán külön említést érdemel a 3 országot érintő BioValley és a dán-svéd kooperációban működő Medicon Valley. Szintén jelentős innovációs központ a németországi BioM és a belgiumi FlandersBio, de – Mario Draghi 2024 szeptemberében megjelent jelentése alapján – ezek a klaszterek nem tudnak versenyezni az olyan, amerikai egyesült államokbeli innovációs központokkal, mint amilyenek például Boston vagy San Francisco közelében működnek (Draghi, 2024).

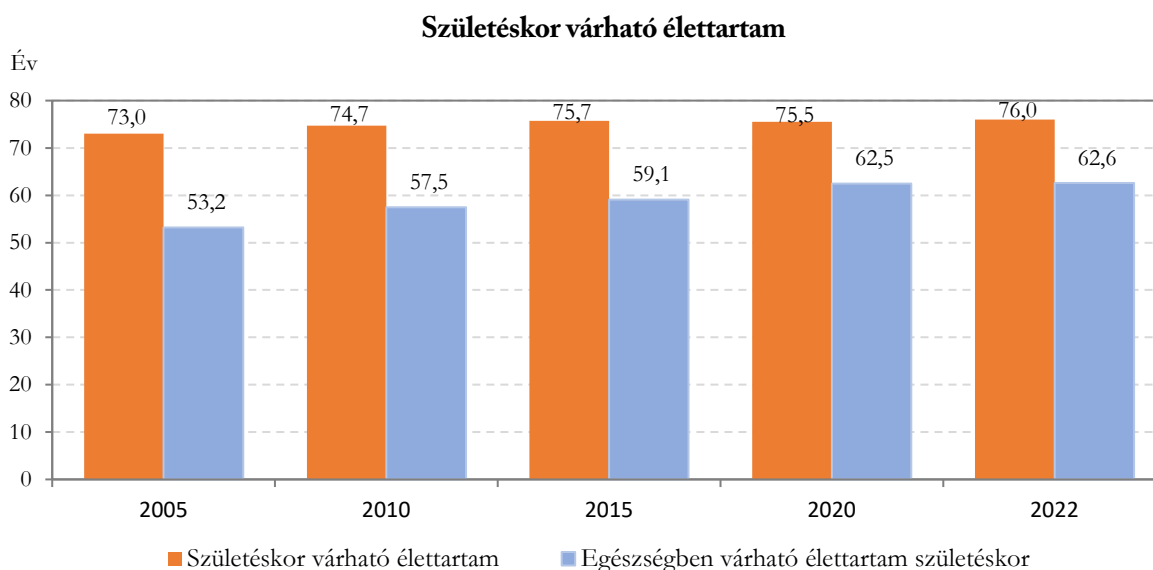
Magyarországon az első klaszter az autóiparban, 2000-ben jött létre. A különböző kormányzati, illetve uniós támogatások alapján eltérő prioritások és dinamikák jellemezték a 2000-es évek elejét, majd a klaszterjelenség elterjedéseként aposztrofálható 2007–2013 közötti időszakot. 2014-től a hangsúly a gazdálkodási múlttal rendelkező klaszterek továbbfejlesztésére, a nemzetközi vérkeringésbe való bekapcsolódásra helyeződött (Klaszterfejlesztési Stratégia, 2023). Magyarországon jelenleg 5 akkreditált és 3 nem akkreditált klaszter működik – a jelen elemzéshez képest szélesebb körre definiált – egészségiparban, ezek közül 2–2 Budapesten és Debrecenben, 1 Sopronban, 1 Szegeden és 1 Pécsen.

Az egészségipari termékgyártás Magyarországon

Az egészségipari termékek piacán a keresleti oldalt a lakosság, a vállalkezési szféra és az állami és nem állami szolgáltató intézmények jelentik. Végző soron azonban a lakosság egészségi állapota és az annak megőrzésére, javítására irányuló szándék, továbbá az ehhez szükséges jövedelemszint az, ami a legerősebben befolyásolja a keresletet.

Hazánkban a születéskor várható átlagos élettartam tendenciájában növekedett az elmúlt évtizedekben, bár a COVID-járvány hatására 2020-ban és 2021-ben átmenetileg megtört ez a trend. A 2022-ben születettek átlagosan 76 évnvi élettartamra számíthatnak, amiből átlagosan 62,6 évet fognak egészségesen leélni. (Mind a születéskor várható élettartam, mind az egészségben várható élettartam növekedése dinamikus volt az elmúlt évtizedekben; 2005-ben még 73 évre, ezen belül 53,2 egészségben töltött esztendőre számíhattak az akkor születők. Az utóbbi mutató tehát még nagyobb ütemben növekedett.)

5. ábra

Magyarországon 2021-ben 1032,3 milliárd forintot fordítottunk egészségügyi termékek vásárlására. Ez folyó áron valamivel több mint egynegyedével nagyobb összeg az öt évvel korábbinál. A kiadások túlnyomó többségét, 91%-át gyógyszerekre és egyéb, nem tartós javakra, 9%-át terápiás segédeszközökre és egyéb tartós javakra fordítottuk. (Ez a megoszlás öt évvel korábban is jellemző volt.) Az egy lakosra vetített kiadás 2021-ben meghaladta a 106 ezer forintot. Az ezen termékekre fordított kiadásoknak mintegy felét a háztartások közvetlenül finanszírozták, 2017-ben még 46,2, 2021-ben 50,7%-ot.

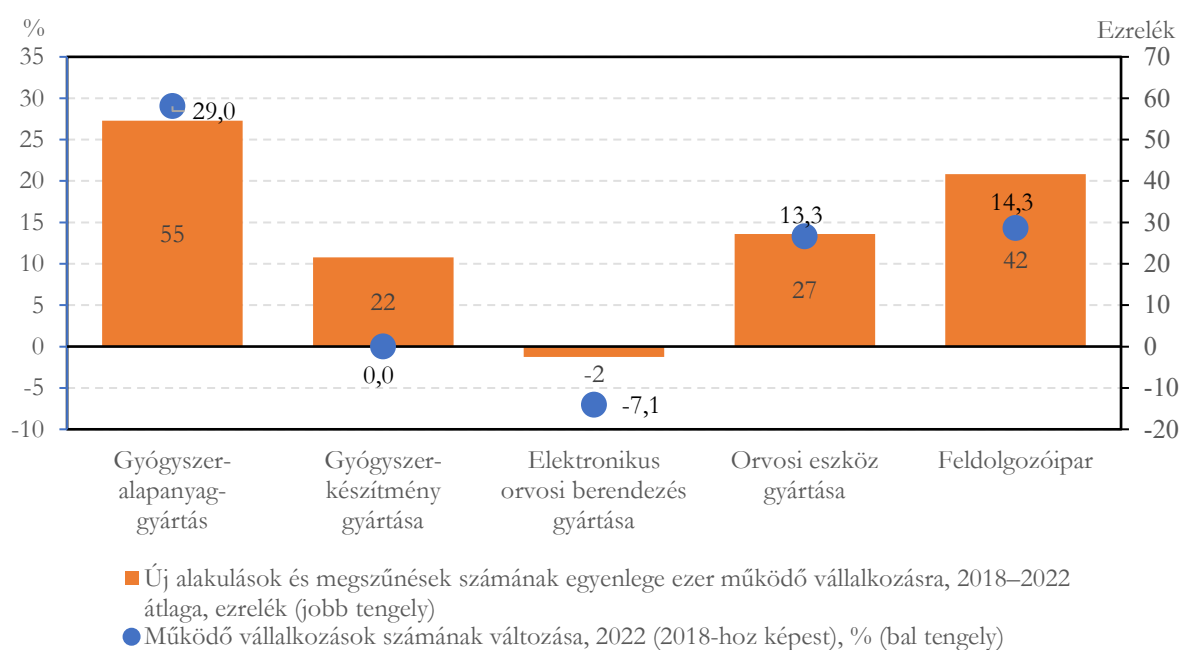
Az egészségipari termékgyártásban működő vállalkozások főbb jellemzői

A vállalati szféra szerkezete az egészségipari termékgyártásban

A kínálati oldalt a kereslet által támasztott igényekre reagálva a megfelelő termékeket előállító vállalkozások jelentik. 2022-ben hazánkban a regisztrált 1,8 millió vállalkozásból 2328 (a feldolgozóipar vállalkozásainak 3,0%-a) az egészségiparban volt bejegyezve. E vállalkozások 95%-a volt működő vállalkozás (vagyis az adott évben volt árbevétele, vagy rendelkezett legalább egy foglalkoztatottal), ami lényegesen magasabb, mint a feldolgozóipar egészén belül tapasztalt arány (78%). A mintegy 2200, egészségiparban működő vállalkozás döntő többségének (92%-ának) a fő tevékenysége az orvosi eszközök gyártása volt, illetve 4-4%-uk kapcsolódott a gyógyszergyártáshoz, valamint az elektronikus orvosi berendezés gyártásához.

6. ábra

A működő vállalkozások számának alakulása, 2018–2022

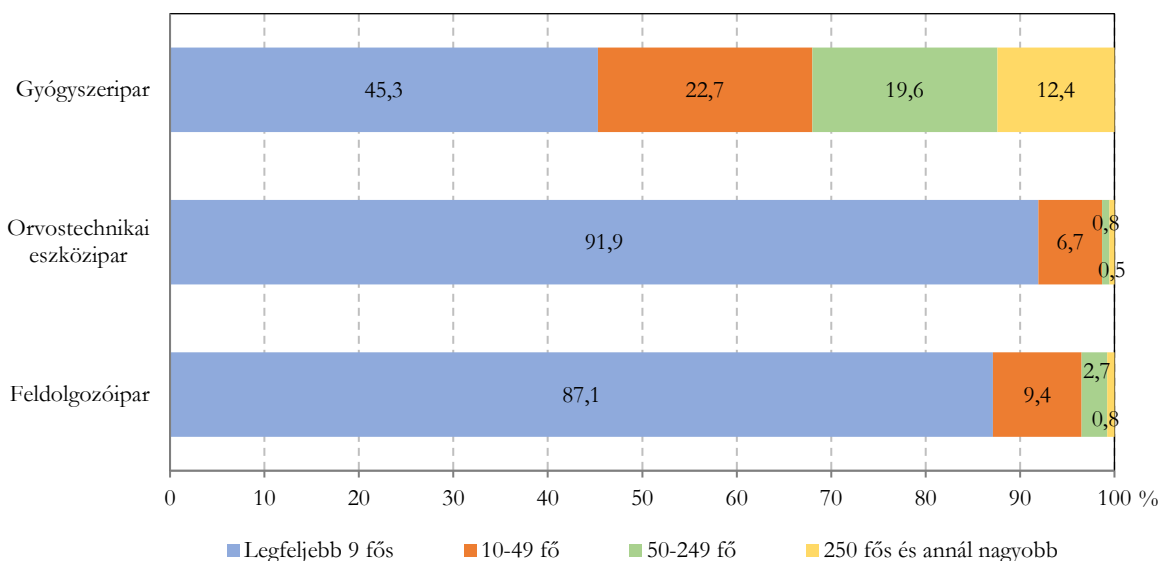
2018 és 2022 között csaknem mindegyik alágazatban nőtt vagy stagnált a működő vállalkozások száma, a legnagyobb mértékű (feldolgozóipari átlagot is meghaladó) növekedés a gyógyszer-alapanyag-gyártást jellemezte. Ezen időszak alatt a megszűnt vállalkozások száma egyedül az elektronikus orvosi berendezés gyártásában haladta meg az új alakulásokét, így itt csökkent a vállalkozásszám.

A valódi új vállalkozások száma a 2018–2023 közötti időszakban 2000–2200 körül ingadozott ezen a területen. A működő vállalkozásokhoz mérve a gyógyszer-alapanyag-gyártásban volt a legnagyobb a számuk, minden 100 vállalkozásra 10 jutott, az elektronikus orvosi berendezés gyártásában pedig a legkevesebb, itt 3,8 volt ez az arányszám. (A feldolgozóipari szinthez, a 100 működő vállalkozásra jutó 7,1 új vállalkozáshoz képest ezek az arányok nem mutatnak kirívó eltérést.)

A vállalkozások méret szerinti megoszlását alapvetően befolyásolja a tevékenységük jellege: a tőkeigényes gyógyszeripari vállalkozások, valamint az elektronikus orvosi berendezéseket gyártó szervezetek jellemzően társas formában működnek, és átlagos létszámuk is számottevően nagyobb a feldolgozóipari átlagnál. Ezekben az alágazatokban gyakoribb a nagyvállalatok jelenléte. Az orvosi eszköz gyártásában azonban szinte kizárólagos a kis- és középvállalkozások, ezen belül is a legfeljebb 9 fős mikrovállalkozások szerepe, az itt nagy számban tevékenykedő önálló vállalkozók hatására. Ezek az alapvető jellemzők befolyásolják a vállalkozások elért árbevételét, foglalkoztatási szerepét és külpiaci lehetőségeit.

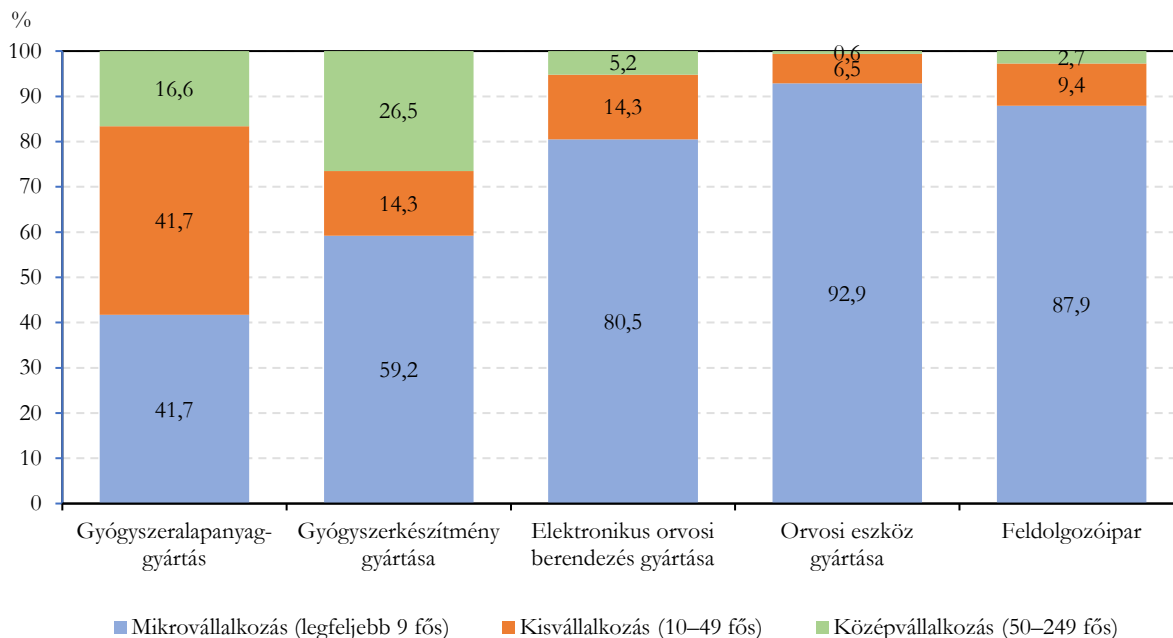
Az egészségipar működő vállalkozásainak mintegy 95%-a mikro-, kis- és középvállalkozás (kkv) volt, részarányuk megegyezik a nemzetgazdasági, illetve a feldolgozóipari átlaggal. Az ide sorolt alágazatok vegyes képet mutattak, **a kkv-k aránya a gyógyszeriparban lényegesen kisebb (75%)**, mint az orvostechnikai eszköziparban (96%). A kkv-kon belüli összetételben is mutatkozott az alágazatok között különbség, míg a gyógyszer-alapanyag-gyártás területén azonos arányban szerepeltek a mikro- és kisvállalkozások, addig a másik három alágazatban, eltérő arányban ugyan, de a mikrovállalkozások tették ki a kkv-k döntő hányadát.

A vállalkozások számának megoszlása létszámkategória szerint, 2022*

* A kisszámú, 250 fő és afeletti létszámkategóriába tartozó vállalkozások adatainak védelme miatt az alágazatok adatai csak összevontan, gyógyszeriparra és orvostechnikai eszköziparra közölhetők.

A működő kkv-k megoszlása létszámkategória szerint, 2022

Egészségipari vállalkozások koncentrációja

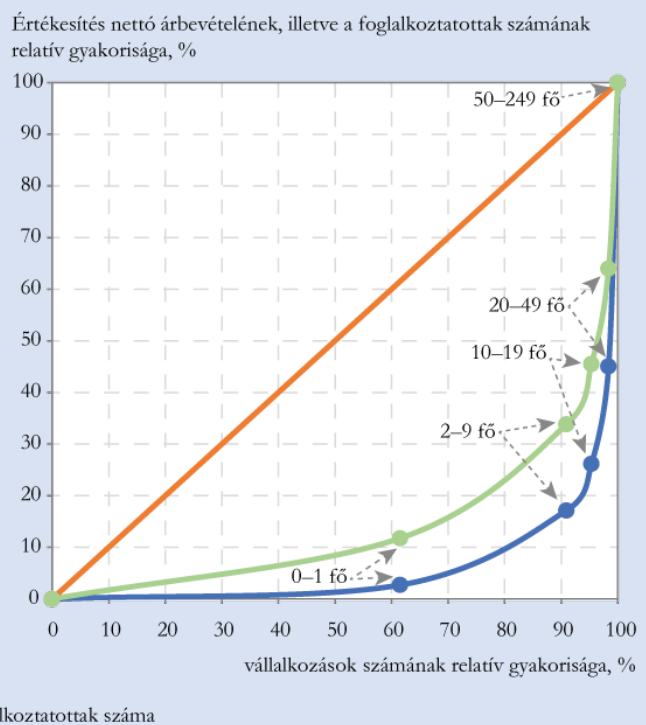
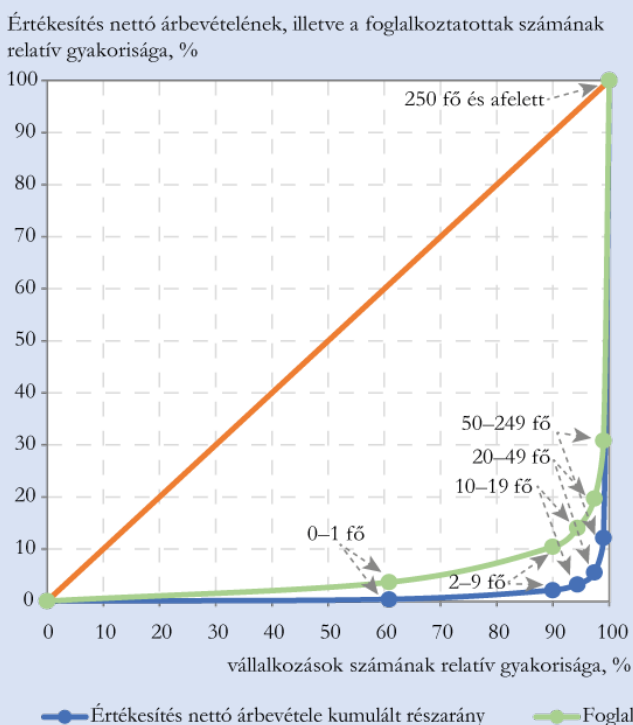
A foglalkoztatottak létszámának, valamint az értékesítés nettó árbevételének koncentrációja igen erős: 2022-ben az egészségipari vállalkozások alig 1%-át kitevő nagyvállalatok foglalkoztatták a létszám mintegy 70%-át, és ők rendelkeztek az itt keletkezett nettó árbevétel 88%-ával. A feldolgozóiparon belül (a nagyvállalatok számának hasonló részesedése mellett) ezek az arányok 51, illetve 73%-ot értek el.

9. ábra

Az értékesítés nettó árbevételének és a foglalkoztatottak számának koncentrációja az egészségiparban működő vállalkozások esetén, 2022 (létszámkategória alapján)

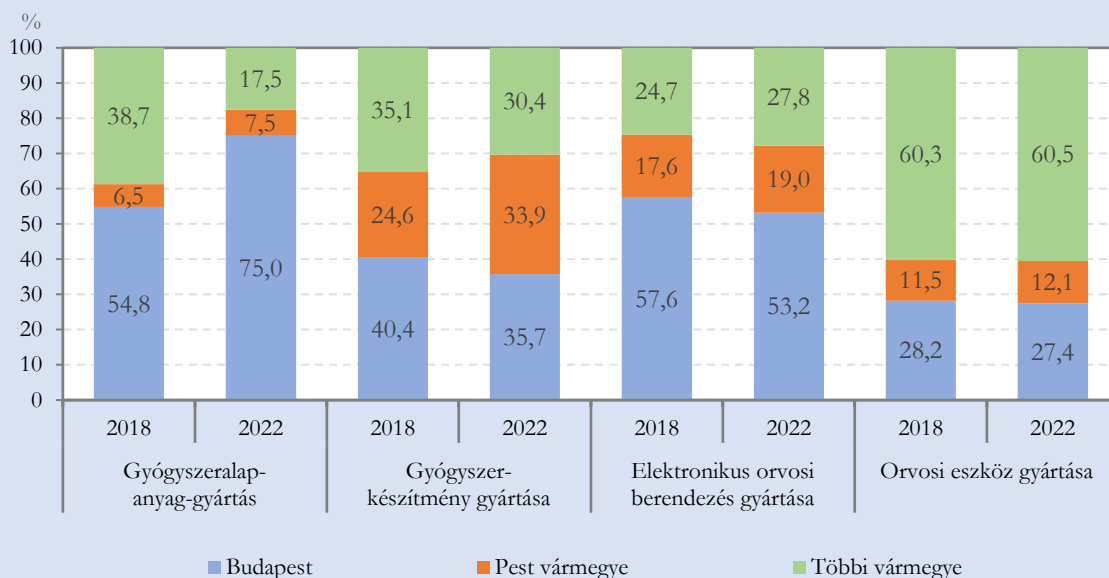
Vállalkozások összesen

Ebből: mikro-, kis- és középvállalkozások

Az egészségipari vállalkozások területi koncentrációja is jelentős: 2022-ben az érintett gazdasági szervezetek többsége a fővárosban vagy a területileg azzal szoros társadalmi-gazdasági egységet képező Pest vármegyében működött. A Budapest-központúság leginkább a gyógyszeralapanyag és az elektronikus orvosi berendezés gyártására volt jellemző, emellett a gyógyszerkészítmény gyártásában kiemelkedő Budapest és Pest vármegye szerepe. Az orvosi eszközöket gyártó cégek elhelyezkedése kevésbé volt koncentrált, esetükben **Budapest és Pest vármegye mellett Győr-Moson-Sopron**, valamint két, az egészségügyi felsőoktatásban, illetve az alágazat fejlődése szempontjából nélkülözhetetlen tudományos kutatásban kiemelkedő szereppel bíró vármegye, **Hajdú-Bihar és Csongrád-Csanád** súlya jelentős.

Az egészségipari vállalkozások területi koncentrációja a vállalkozások száma alapján

Foglalkoztatás és keresetek az egészségipari termékgyártásban

Az egészségipari termékgyártásban 2023-ban összességében 32,4 ezer fő állt alkalmazásban teljes munkaidőben, a feldolgozóipari létszám 4,8%-a. Számuk 2019-hez képest 14%-kal nőtt, miközben nemzetgazdasági szinten 2,0%-os növekedés, a feldolgozóiparban 0,3%-os mérséklődés következett be.

A tevékenység jellegéből adódóan az egészségiparban a munkavállalók többsége szellemi munkakörökben dolgozik (a teljes munkaidőben alkalmazásban állók 57%-a), ami gyakoribb a feldolgozóiparban (33%) jellemzőnél. Az egészségipari alágazatok közül a szellemi munkakörökben foglalkoztatottak súlya a **gyógyszeralapanyag és a gyógyszerkészítmény gyártásában domináns** (76 és 66%), az elektronikus orvosi berendezések gyártásában azonban már kiegyenlítettebb összetételt láthatunk, itt 56%-os a szellemiek aránya. Az orvosi eszköz gyártásában ellenben a fizikai foglalkozásúak részaránya a magasabb (58%).

A teljes munkaidőben alkalmazásban állók száma és bruttó átlagkeresete, 2023

Megnevezés	Alkalmazásban állók száma, fő			Havi bruttó átlagkereset, ezer Ft/fő/hó ^{a)}		
	szellemi foglalkozású	fizikai foglalkozású	összesen	szellemi foglalkozású	fizikai foglalkozású	összesen
Gyógyszeralapanyag-gyártás	1 908	607	2 515	859	820	849
Gyógyszerkészítmény-gyártása	10 696	5 521	16 217	1 005	663	888
Elektronikus orvosi berendezés gyártása	847	661	1 508	1 019	499	791
Orvosi eszköz gyártása	5 119	7 025	12 144	653	488	558
Feldolgozóipar összesen	226 155	451 808	677 963	844	498	613

^{a)} Teljes munkaidőben alkalmazásban állók.

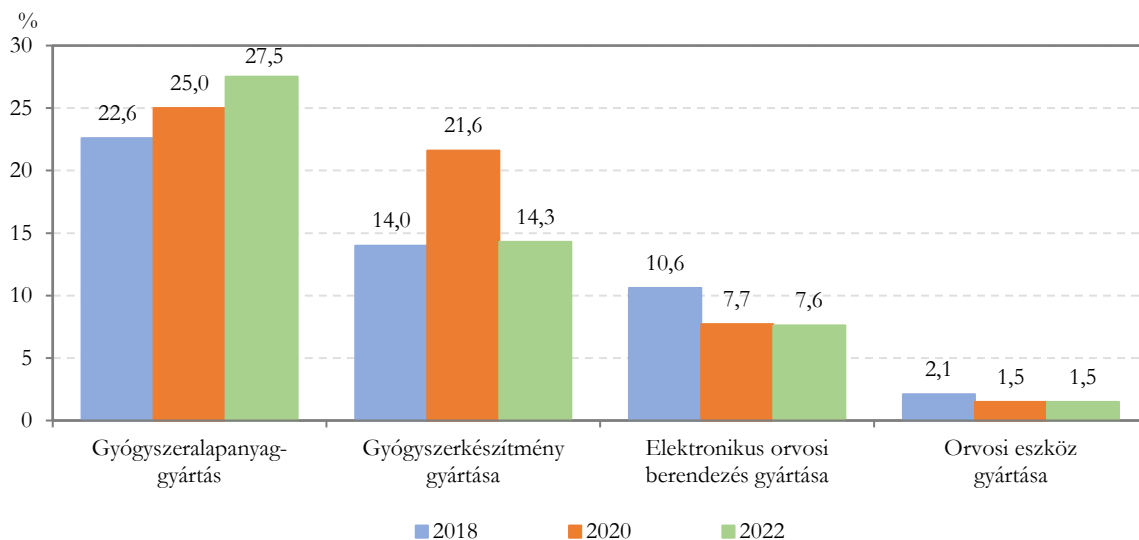
A fizikai és szellemi munkakörökben tapasztalható összetételi különbség befolyásolja az ágazati átlagkereset nagyságát is: az **egészségipari termékgyártásban teljes munkaidőben alkalmazásban állók bruttó átlagkeresete jellemzően jóval magasabb a nemzetgazdasági összehasonlításban kedvező bérszintet nyújtó feldolgozóipari átlagnál. Az orvosi eszköz gyártása kivételt képez, ahol a bruttó átlagkereset elmarad a feldolgozóiparitól, 2023-ban 2,3%-kal a nemzetgazdasági átlagtól is.** Az alágazat alacsonyabb átlagkeresete összefügg az alkalmazásban állók között a fizikai állomány magasabb arányával, valamint az átlagos vállalkozásméret nagyságával is.

Külföldi irányítás az egészségiparban

A külföldi irányítás nagyobb mértékben van jelen az egészségiparban tevékenykedő vállalkozásokban, mint az a nemzetgazdaságban, vagy a feldolgozóiparban általánosságban jellemző.

A külföldi irányítású vállalkozások alágazaton belüli aránya jellemzően a gyógyszeriparban kiemelkedő, de az elektronikus orvosi berendezés gyártásában is meghaladja az átlagost, az orvosi eszköz gyártásában pedig a feldolgozóipartól némileg elmaradva, a nemzetgazdasági átlaghoz hasonlóan alakult. A gyógyszeriparban a részarány a koronavírus-járvány kitörésének évében átmenetileg jelentősen megemelkedett, míg a másik két alágazatban némileg csökkent. Ennek ellenére a külföldi irányító székhelyországa szerint képezhető fontossági sorrend változatlan maradt. **2018–2022 között franciaországi, izraeli és amerikai egyesült államokbeli irányítói székhellyel rendelkező leányvállalatok** súlya volt a legnagyobb a bruttó hozzáadott érték tekintetében, **a vizsgált alágazatok hozzáadott értékének több mint 40%-át,** az egészségiparon belül működő külföldi irányítású vállalkozások hozzáadott értékének több mint háromnegyedét adták.

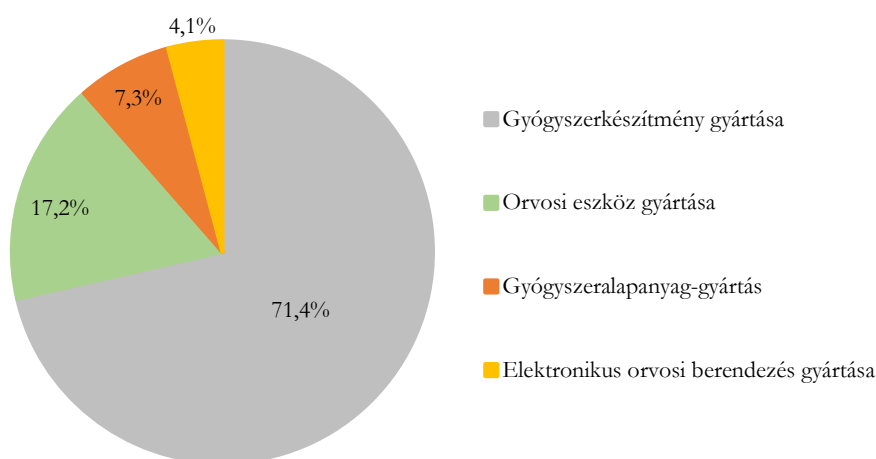
A külföldi irányítású vállalkozások számának részesedése az egyes alágazatokban

Az egészségipari termékgyártás szerepe a nemzetgazdaságban

Az egészségipari termékgyártás a teljes nemzetgazdaság éves hozzáadott értékének 1,6–1,8%-át adta 2018–2022 között, a feldolgozóiparon belül pedig 7,4–8,7% között mozgott a részesedése. Az alágazatcsoporton belül a gyógyszerkészítmény gyártásának a hozzáadott értéke a legjelentősebb, amit az orvosi eszköz gyártásáé követ.

A bruttó hozzáadott érték megoszlása az egészségipari termékgyártásban, 2022

A termelés és értékesítés alakulása

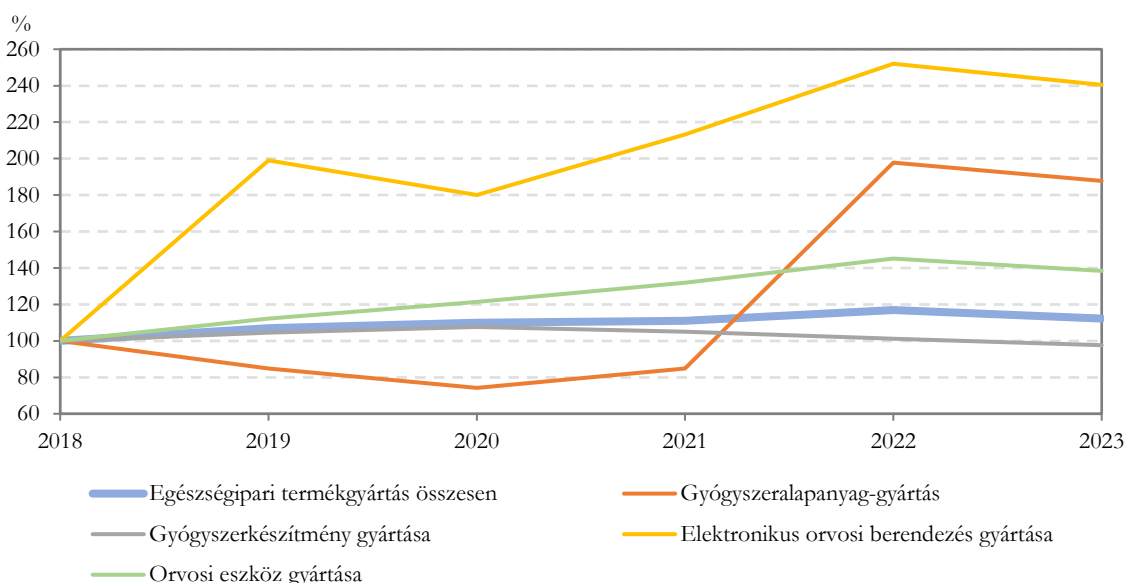
Az alágazatcsoport ipari termelésének volumene 2019–2022 között folyamatosan nőtt, **2023-ban viszont 3,9%-kal elmaradt az egy évvel korábbtól**. Utóbbi csökkenés mértéke enyhébb volt a feldolgozóipar egészénél, és a szektor mind a négy alágazatát érintette (–5,1 és –3,5% közötti mértékben).

Az egészségipari termékgyártás termelésének volumene 2023-ban összességében 12%-kal haladta meg a 2018. évit.

13. ábra

A termelés volumenének alakulása az egészségipari termékgyártásban

(2018=100%)

A koronavírus-járvány, majd az orosz-ukrán háborús konfliktus következtében drasztikusan **dráguló energiahordozók jelentősen növelték a termelői árakat** az egészségipari termékgyártásban is. Az áremelkedés azonban az alágazatok közül a gyógyszeralapanyag-gyártás kivételével enyhébb volt a feldolgozóipari átlagnál. A gyógyszergyártás nagyobb mértékű áremelkedése összefüggött azzal is, hogy az ágazat nagyobb mennyiségben, alapanyagként használ fel kőolajszármazékokat, amelyek a háború kitörése után jelentősen megdrágultak.

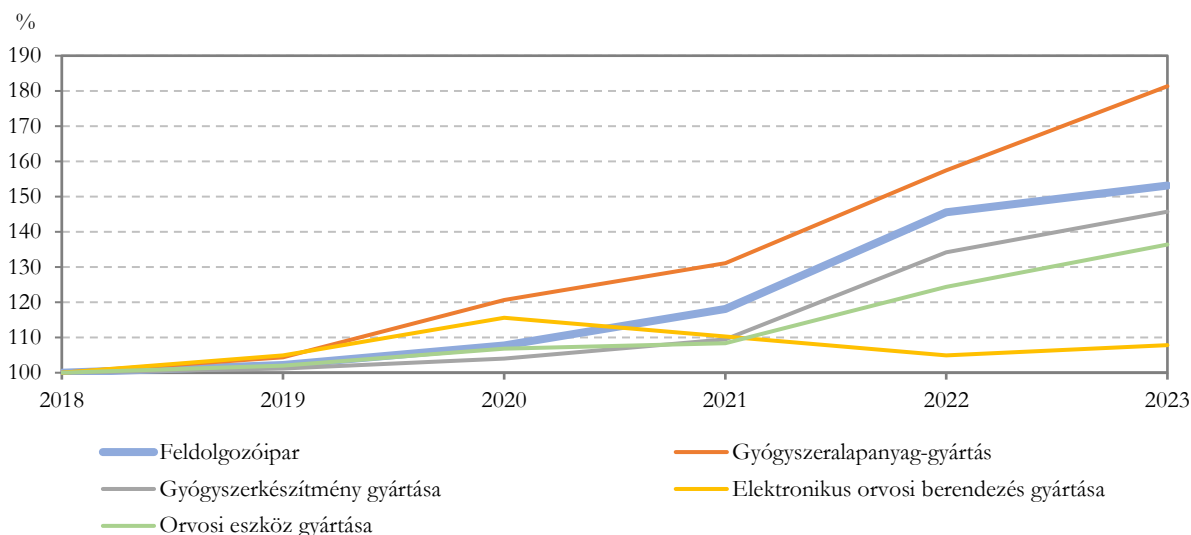
Az alágazatok közül a gyógyszeralapanyag-gyártásban az árszint és a termelés volumene a 2018 és 2023 közötti időszak végére azonos mértékben, dinamikus növekedett, az orvosi eszközök gyártása esetében szintén hasonló szintre emelkedett a termelés és az értékesítési árak színvonala 2023-ra. A gyógyszerkészítmények gyártásában viszont 2021-től, az elektronikus orvosi berendezések gyártásában pedig már az időszak kezdetétől elvált egymástól a két mutató alakulása: míg előbbi esetében az árak alig emelkedtek, a termelés megközelítőleg 2,4-szeresére bővült, a gyógy-

szerkészítmények gyártása területén azonban az erőteljes árnövekedés a termelés stagnálása mellett valósult meg. Ez azt jelenti, hogy a gyógyszerkészítmények gyártása területén az árak rugalmasságának hiányával szembesülünk, ami a gyógyszeripari terület magas koncentrációját figyelembe véve nem meglepő. Az elektronikus orvosi berendezések lényegében szinten maradó árait a 4 alágazat közül többek között a legkevésbé energiaigényes termelés magyarázhatja, de hozzájárul a gyógyszergyártás kereseti színvonalánál alacsonyabb bérszínvonal is. Bár uniós viszonylatban az orvosi eszközök és berendezések piaca nagyon kompetitív, Magyarországról ezt nem lehet kijelenteni, viszonylag kevés a gyártó (igaz, a gyógyszergyártáshoz képest több a kis- és közepes méretű vállalkozás).

Az egészségipari termékgyártás alapvetően külficra termel. A **legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozások 2023. évi 1708 milliárd forintos árbevételének 87%-a származott exportból.** Ez az arány növekvő tendenciát mutatott az elmúlt években, és mindvégig meghaladta a feldolgozóipar átlagát (ami 72–74% között ingadozott). A hazai piac szerepe az egészségipari alágazatok közül az elektronikus orvosi berendezések értékesítése esetében számottevő, 2023-ban 26%-ot képviselt, és 2023-ra a 4 vizsgált alágazat közül ez volt az egyetlen, amely hazai értékesítését növelni tudta (az 5 évvel korábbihoz képest 35%-kal).

14. ábra

Az ipari termelői árindex alakulása az egészségügyi termékgyártás alágazataiban és a feldolgozóiparban
(2018=100%)

A termelői árak növekedése a külföldi és a belföldi értékesítés viszonylatában egyaránt jelentős volt. Az alágazatok között tapasztalható különbségek az értékesítés irányától függetlenül megfigyelhetők ugyanúgy, mint az, hogy a gyógyszeralapanyag-gyártásban az árnövekedés magasabb volt a feldolgozóipari átlagnál, miközben a további három alágazatban mérsékeltebb volt annál.

Az azonban elsősorban az elektronikus orvosi berendezésekre volt jellemző, hogy 2022-ben és 2023-ban a hazai értékesítés árai jóval gyorsabban nőttek, mint az exportértékesítés árindexe (2018-hoz viszonyítva).

A járvány hatása a termelésre

2020-ban a koronavírus-járvány következményei visszaesést okoztak a feldolgozóiparban, az egészségipari termékgyártás volumene ezzel szemben a megnövekedett kereslet hatására nőtt, a termelési értékből nagyobb részesedésű gyógyszerkészítmény gyártása és orvosi eszköz gyártása alágazatok termelésnövekedésének köszönhetően.

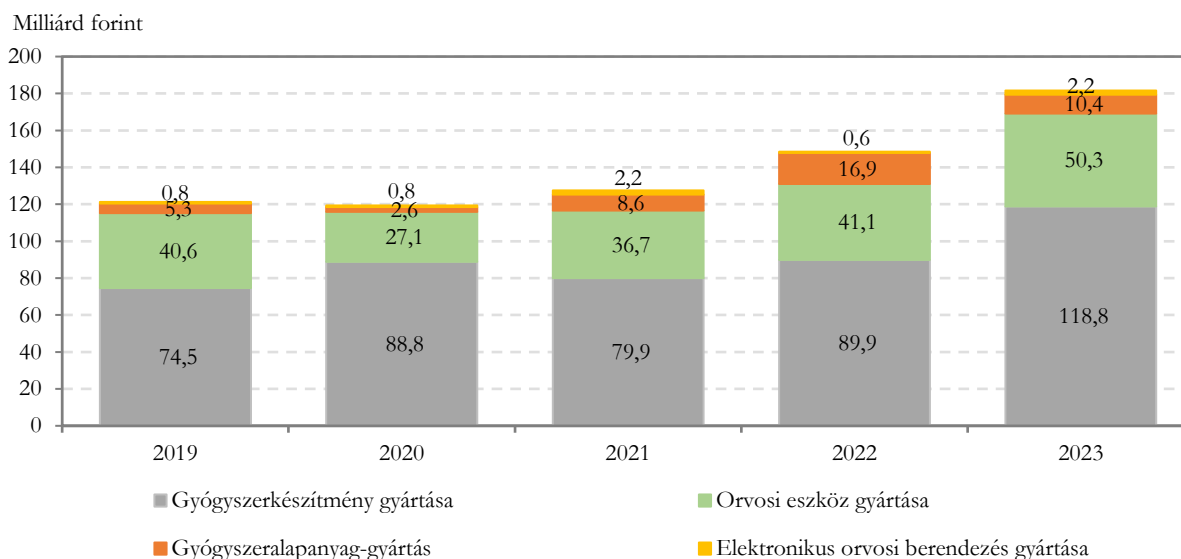
A belföldi piacra történő értékesítés 2020-ban csupán az orvosi eszköz gyártása területén csökkent kismértékben, az exportértékesítés viszont ugyanebben az évben a gyógyszeralapanyag-gyártásban megfeleződött, az elektronikus orvosi berendezés gyártásában pedig negyedével esett vissza.

Beruházás

Az egészségipari termékgyártás a feldolgozóipar beruházásaiból 3,5%-kal részesedett 2023-ban. Ez az arány némileg csökkent az évek során. A szektorban megvalósult beruházásokat illetően **teljesítményértékben a gépek aránya általában nagyobb, mint az építéseké.** 2019 és 2023 között az összes beruházás volumene 2019-ben és 2023-ban haladta meg az előző évit (a gépberuházások jelentős bővülésének hatására), míg 2020-tól 2022-ig az egyes esztendőkből az építési beruházások volumenének emelkedése nem tudta kompenzálni a gépberuházások volumenének csökkenését. Utóbbi időszak elején a beruházási aktivitásra kedvezőtlenül hathatott a koronavírus-járvány. A beruházások volumene 2023-ban összességében nem érte el a 2018. évi szintet, 0,7%-kal elmaradt attól.

Az egészségipari termékgyártás 2019 és 2023 közötti beruházási értékének közel kétharmada a gyógyszerkészítmény, 28%-a az orvosi eszköz gyártásához sorolt vállalkozások tevékenységéhez kapcsolódott.

A beruházások teljesítményértéke az egészségipari termékgyártásban (folyó áron)

Teljesítmény, termelékenység, jövedelmezőség

A hazai egészségipari termékgyártás alágazatainak helyzetét érdemes megvizsgálni néhány fajlagos mutatón keresztül.

A munka termelékenységét klasszikusan kifejező egyik mutató, az **egy foglalkoztatottra jutó bruttó hozzáadott érték** nagysága **az egészségipari termékgyártásban több mint másfélszer akkora, mint a feldolgozóipar egészében**. A négy alágazat közül a gyógyszerkészítmény gyártásában kiemelkedő a termelékenység szintje, 2022-ben egy foglalkoztatottra 102 ezer eurónyi érték jutott; a sorban ezt követte a gyógyszeralapanyag-gyártás 60 ezer, majd az elektronikus orvosi berendezés gyártása 44 ezer euróval. Az orvosi eszköz gyártása 29 ezer euróval még mindig csaknem elérte a feldolgozóipari átlag háromnegyedét.

A feldolgozóipari átlaghoz képest az egészségipari termékgyártás **bruttó eredményhányada**¹⁹ szintén jóval nagyobb, de alágazati bontásban már lényeges különbségek tapasztalhatók. A mutató ugyancsak **a gyógyszerkészítmény gyártásában volt a legmagasabb, 2022-ben 27%, a többi egészségipari alágazat esetében 16–18% között alakult**. A bruttó eredményhányad alapján az orvosi eszköz gyártása kivételével kisebb-nagyobb mértékben mindegyik alágazat növelte az eredményességét 2022-ben a négy évvel korábbihoz mérten. Míg 2018-ban a gyógyszeralapanyag gyártása és az elektronikus orvosi berendezés gyártása is elmaradt a feldolgozóiparra jellemző szinttől, addig 2022-ben mind a négy alágazat a feldolgozóipari átlagon felül teljesített.

¹⁹ Bruttó eredményhányad: a bruttó működési eredmény aránya a nettó árbevételhez képest.

A **bruttó hozzáadott értéket a nettó árbevétel arányában** számolva az adott tevékenység által létrehozott új érték alapján tudjuk megítélni az eredményességet. A mutató a feldolgozóiparban átlagosan 20-23% között alakult 2018–2022 között, **az egészségipari termékgyártás a feldolgozóipari átlaghoz képest összességében jóval ezen értékek felett teljesített, 39-40%-ot ért el.** Ezen belül a gyógyszeralapanyag-gyártás eredménye volt a legnagyobb, 44%-kal, és 2018-2022 között csak ez az alágazat tudta érdemben növelni a mutató értékét. A gyógyszerkészítmény és az orvosi eszköz gyártása esetében a mutató 40% volt, míg az elektronikus orvosi berendezés gyártása 35%-os szintet ért el 2022-ben.

Összességében tehát az egészségipari alágazatok eredményessége egymáshoz képest eltérő képet mutat, de **mindhárom vizsgált mutató tekintetében túlnyomórészt jóval a feldolgozóipari átlag feletti értékeket találunk.** A gyógyszerkészítmény gyártása a termelékenység és az eredményhányad tekintetében állt a legjobb helyen, a gyógyszeralapanyag-gyártás pedig a hozzáadott érték/árbevétel szempontjából. Az orvosi eszköz gyártása a bruttó eredményhányad és az árbevétel-arányos hozzáadott értékre vonatkozóan végzett az utolsó helyen, az elektronikus orvosi berendezés gyártása pedig a termelékenység oldaláról. Nincs tehát olyan alágazat, amely mindhárom vizsgált mutató szempontjából egyértelmű „nyertes” vagy „vesztes” lenne, de az látszik, hogy **a gyógyszeripari alágazatok jobban, az orvostechikai eszközipar alágazatai kevésbé jól teljesítenek.**

6. tábla

Az egészségipari termékgyártás eredményessége Magyarországon, 2022

Megnevezés	Egy foglalkoztatottra jutó bruttó hozzáadott érték, ezer euró	Bruttó eredményhányad ^{a)} , %	Bruttó hozzáadott érték a nettó árbevétel arányában, %
Gyógyszeralapanyag-gyártás	59,81	18,3	44,4
Gyógyszerkészítmény gyártása	101,98	27,4	39,5
Elektronikus orvosi berendezés gyártása	44,28	16,0	35,0
Orvosi eszköz gyártása	29,18	17,6	39,7
Egészségipari termékgyártás összesen	65,85	24,6	39,7
Feldolgozóipar összesen	39,77	10,9	20,1

^{a)} Bruttó eredményhányad: a bruttó működési eredmény aránya a nettó árbevételhez képest.

Külkereskedelmi termékforgalom

Az egészségipari termékgyártás hazai piacán túl a külpiazi kereslet is számottevő, és hasonlóképpen, hazánk is felvevőpiacot jelent más országok hasonló tevékenységű vállalkozásai számára.

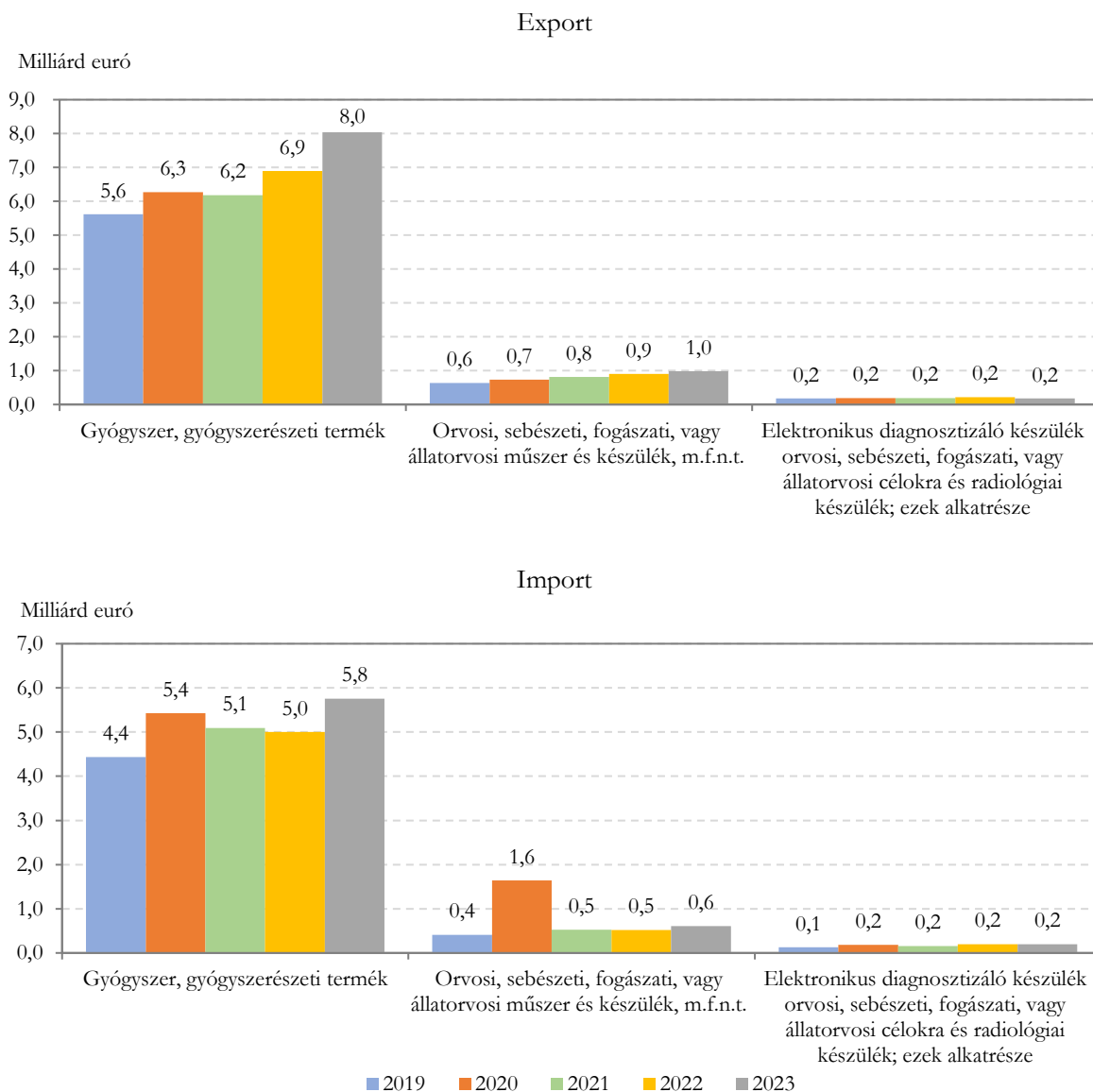
Az egészségipari termékgyártásba tartozó árucsoportokat²⁰ illetően (2020-tól eltekintve) Magyarország külkereskedelmét összességében aktívum jellemzi, azaz az export értéke (2023-ban 9,2 milliárd euró) meghaladja az importét (2023-ban 6,6 milliárd euró). A pozitív külkereskedelmi egyenleg – a 2020. év kivételével – évről évre nő, 2023-ban a négy évvel korábbinál 82%-kal több, 2,6 milliárd euró volt.

Az importban a gyógyszer és gyógyszerészeti termékek behozatala képezi a legnagyobb értéket, 2023-ban megközelítette az 5,8 milliárd eurót. Az orvosi-, sebészeti, fogászati, vagy állatorvosi műszerek és készülékek importja 2019–2023 között évente fél milliárd euró közelében mozgott, azonban 2020-ban 1,6 milliárd euróig ugrott. Ez a nagymértékű növekedés vélhetően a koronavírus-járvány miatt szükségessé vált műszerek és készülékek importját jelentette. Az elektronikus diagnosztizáló készülékek importértéke a 2019–2023. évek átlagát tekintve 172,4 millió eurót tett ki.

A gyógyszer, gyógyszerészeti termékek tekintetében Hollandia, Németország és Belgium a legfontosabb külkereskedelmi partnerünk, az import 41%-a e három országból érkezett 2023-ban. Az **orvosi, sebészeti, fogászati, vagy állatorvosi műszerek és készülékek három legnagyobb beszállítója Németország, Ausztria és Kína volt** 2023-ban, összesen 47%-kal részesedtek az import értékéből. A vizsgált árucsoportok közül a legkisebb volumenű **elektronikus diagnosztizáló készülékek behozatalában** a két legjelentősebb beszállító országnak **Németország és az Egyesült Államok számított**, az import értékének összesítve a 32%-át adták. Emellett a Koreai Köztársaság szerepe is erősödött, 2019-ben a hetedik, 2022-ben és 2023-ban a harmadik legnagyobb beszállító partner volt.

²⁰ 54: gyógyszer, gyógyszerészeti termék; 774: elektronikus diagnosztizáló készülék orvosi, sebészeti, fogászati, vagy állatorvosi célokra és radiológiai készülék, ezek alkatrésze; 872: orvosi, sebészeti, fogászati, vagy állatorvosi műszer és készülék, m.f.n.t. M.f.n.t. = máshol fel nem tüntetett.

Az egészségipari termékek külkereskedelmi termékforgalma*

* SITC Rev. 4. struktúra alapján.

Exportoldalon is a gyógyszer, gyógyszerészeti termékek dominálnak a másik két termékkörhöz képest. Öt év távlatában dinamikusan, 8,0 milliárd euróra emelkedett a gyógyszer, gyógyszerészeti termékek exportja. Az orvosi, sebészeti, fogászati, vagy állatorvosi műszerek és készülékek kiviteli értéke 984,9 millió euró volt 2023-ban, míg az elektronikus diagnosztizáló készülékeké 179,5 millió eurót tett ki.

A hazai gyógyszerek, gyógyszerészeti termékek főleg európai országok piacaira kerülnek, a tíz legnagyobb célpiac összességében az exportérték 65%-át fedte le 2023-ban. A legnagyobb értékben Lengyelországba, Romániába és Németországba történt kiszállítás, részesedésük összesen 28%-ot tett ki, de Csehországba, Franciaországba, Oroszországba, Olaszországba, Szlovéniába, az Egyesült Királyságba, Ukrajnába és Horvátországba is kerültek nagyobb, 200 millió euró feletti értékben

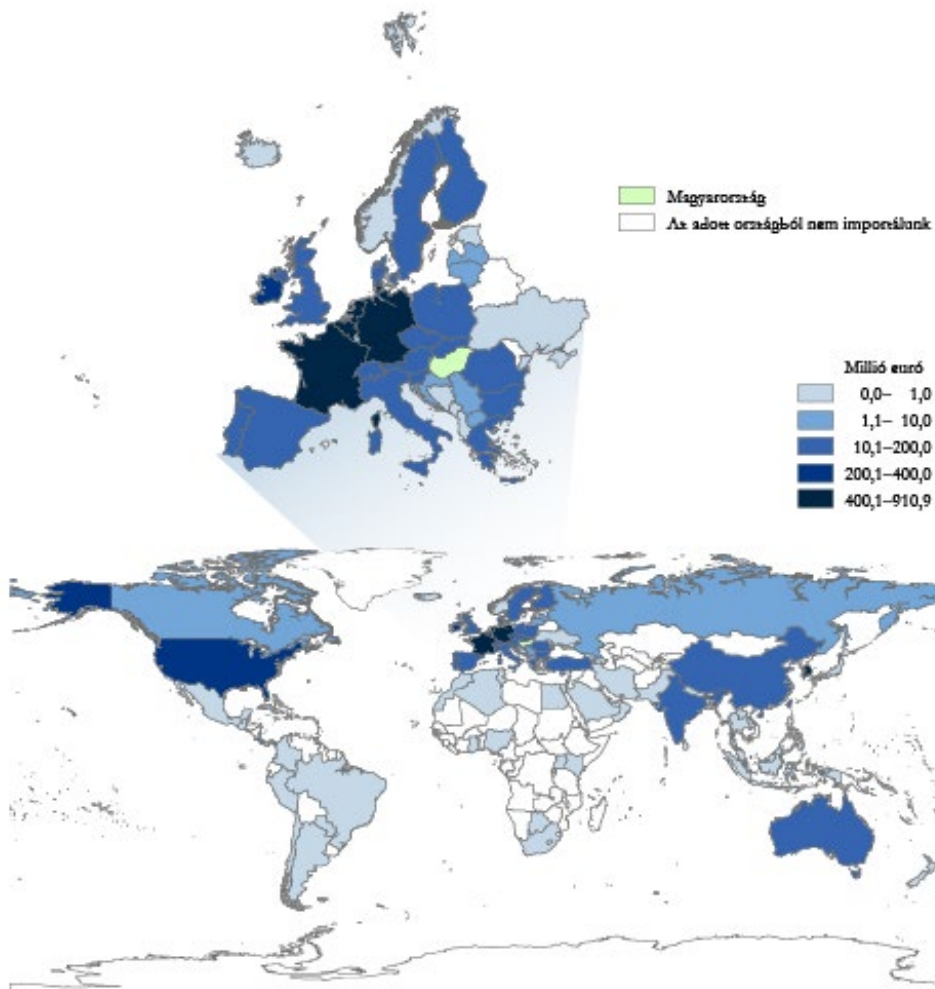
gyógyszerek, gyógyszerészeti termékek. Exportoldalón Lengyelország szerepe felértékelődött, 2019-ben a hatodik legnagyobb exportpiacunk volt, míg 2023-ban már első számú célpiaccá vált. Ezzel párhuzamosan az Egyesült Királyság veszített jelentőségéből, 2023-ban már csak a kilencedik helyet foglalta el az exportpiacok rangsorában, miközben 2019-ben az ötödik helyen szerepelt.

Az orvosi, sebészeti, fogászati, vagy állatorvosi műszerek és készülékek 30%-át Németországba exportáltuk, de figyelemre méltó, hogy az első tíz célpiac részesedése 81% volt, melyek az Egyesült Államok kivételével európai országok voltak 2023-ban. Ugyanakkor az Egyesült Államok szerepe egyre markánsabbá vált, 2019-ben a nyolcadik legfontosabb exportpiacunk volt, 2021-2023 között pedig már a harmadik volt a sorban.

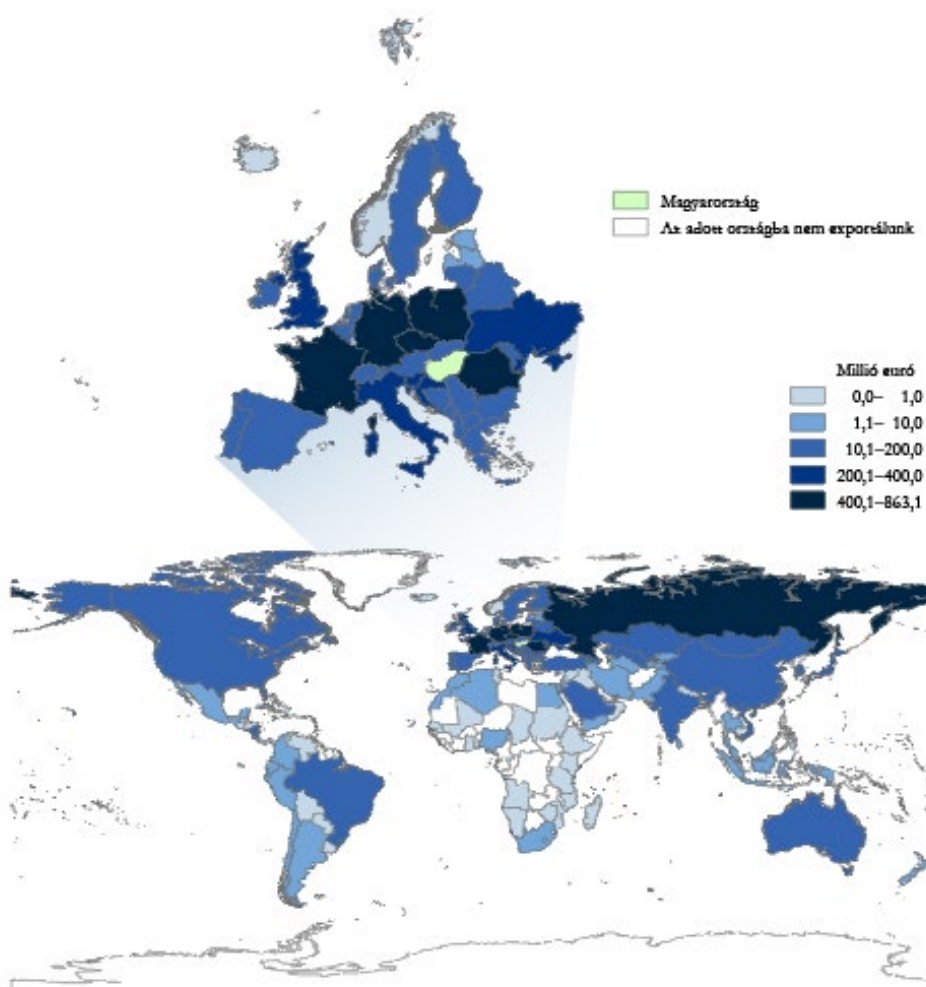
A Magyarországról exportált elektronikus diagnosztizáló készülékek legnagyobb piaca is Németország volt, az export értékének 20%-át fedte le, és az első tíz célpiac 75%-kal részesedett az export értékéből 2023-ban. A kiszállítás döntően európai országokba történt, de a listán szerepel az Egyesült Államok és Kína is. Hollandia jelentősége felértékelődött, 2019-ben a hatodik, 2023-ban pedig a harmadik legfontosabb kereskedelmi partner volt. Románia esetében ellentétes irányú változás következett be, 2019-ben még a harmadik helyen szerepelt, 2023-ban már az első tíz exportpiacon belül sem található meg.

17. ábra

Gyógyszer, gyógyszerészeti termékek importja, 2023

Gyógyszer, gyógyszerészeti termékek exportja, 2023

Az egészségipari termékgyártó vállalkozások innovációs és kutatás-fejlesztési tevékenysége

A kutatás-fejlesztés fontos szerepet tölt be a gazdasági fejlődés elősegítésében és fenntartásában. A ráfordítások nagysága azt jelzi, hogy piaci szereplőként a vállalkozások mekkora összegeket hajlandók fordítani a versenyképességük fenntartására és fokozására. A K+F támogatása az Európai Unió számára is stratégiai prioritás, amely Európa versenyképességének megőrzéséhez járulhat hozzá.

A vállalkozások a tevékenységi területükkel összefüggő fejlesztéseken túl a saját működésükre és ezáltal az eredményességükre, hatékonyságukra pozitívan ható tényezők fokozásában is érdekeltek, melynek az innováció az egyik eszköze. Az elfogadott definíció szerint²¹ a szervezeti szinten

²¹ Az innováció új, vagy jelentősen továbbfejlesztett termék (áru vagy szolgáltatás) vagy eljárás, új marketingmódszer, vagy új szervezési-szervezeti módszer bevezetése az üzleti gyakorlatban, munkahelyi szervezetben vagy a külső kapcsolatokban.

megjelenő terméknek, eljárásnak, üzletviteli újításnak nem kell a teljes piac vagy ágazat számára újnak lennie, a szervezeti szintű újdonság is innovációnak számít.

A vállalkozói szektoron és a feldolgozóiparon belül az egészségipari termékgyártó vállalkozásoknak a tevékenységük jellegéből adódóan különösen szükségük van a kutató-fejlesztő és innovációs tevékenységre, melyet az elmúlt időszak egészségügyi vészhelyzetei csak még hangsúlyosabbá tettek.

A kutatás-fejlesztési tevékenységet 2018–2022-es, a 2 évente, vállalkozói mintán felvett innovációs tevékenységet pedig 2018–2020-as időintervallumon keresztül vizsgáljuk.

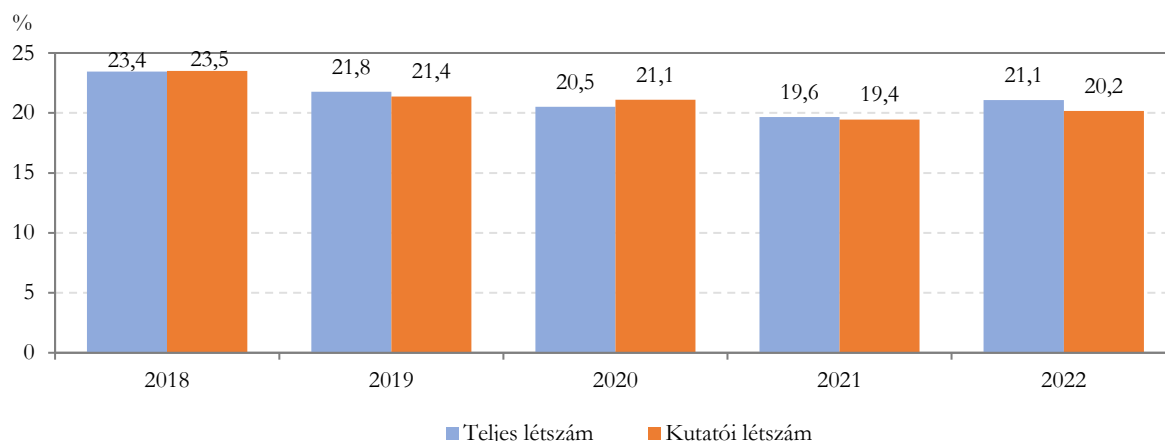
Kutatóhelyek és kutatói létszám

2022-ben közel 3 ezer kutató-fejlesztő hely működött Magyarországon, csaknem hattizedük a vállalalkozási szektorban. Ezek a vállalkozások a fő- vagy alaptevékenységük mellett, saját eszközeikkel, saját dolgozóikkal végeznek kutatás-fejlesztési tevékenységet. **Az egészségipari termékgyártásban** tendenciózusan egyre kevesebb, **2022-ben mindössze 44 ilyen vállalkozást találunk**. Ez az utóbbi évek egyik legalacsonyabb száma, 2018-ban még 53 ilyen vállalkozás létezett. A tevékenységek közül 2022-ben **a gyógyszerkészítmény-gyártásban és az orvosi eszköz gyártásában volt a legtöbb kutatóhely**, míg létszámkategóriák szerint 31 kutatóhely a 250 főnél kevesebbet, 13 pedig a 250 fős és annál többet foglalkoztató egészségipari termékgyártó vállalkozások körében működött.

Az egészségipari termékgyártás alágazataiban 2022-ben 3415 főt, a feldolgozóipari K+F létszámának a 21%-át (2018-ban 23%-át) **foglalkoztatták kutatás-fejlesztési területen**. A teljes vállalalkozói szektort érintő kutatási és fejlesztési felfutás miatt az egészségipar súlya folyamatos létszámnövekedés mellett csökkent: a 2022. évi foglalkoztatotti létszám mintegy 10%-kal haladja meg az öt évvel korábit. A bővülés hátterében minden bizonnyal a koronavírus-járvány okozta egészségügyi vészhelyzet miatti megnövekedett kutatási igények állnak.

19. ábra

Az egészségipari termékgyártás aránya a feldolgozóipari vállalkozások K+F személyzetéből és kutatói létszámából

Az egészségipari termékgyártáson belül ezzel együtt is a gyógyszergyártás igényli leginkább a kutatás-fejlesztési tevékenységet. Ennek köszönhető, hogy 2022-ben **az egészségipari termékgyártásban foglalkoztatott K+F-munkaerő 74%-át a gyógyszergyártásban alkalmazták**, míg ez az arány a kutatók esetében közel kétharmados volt.

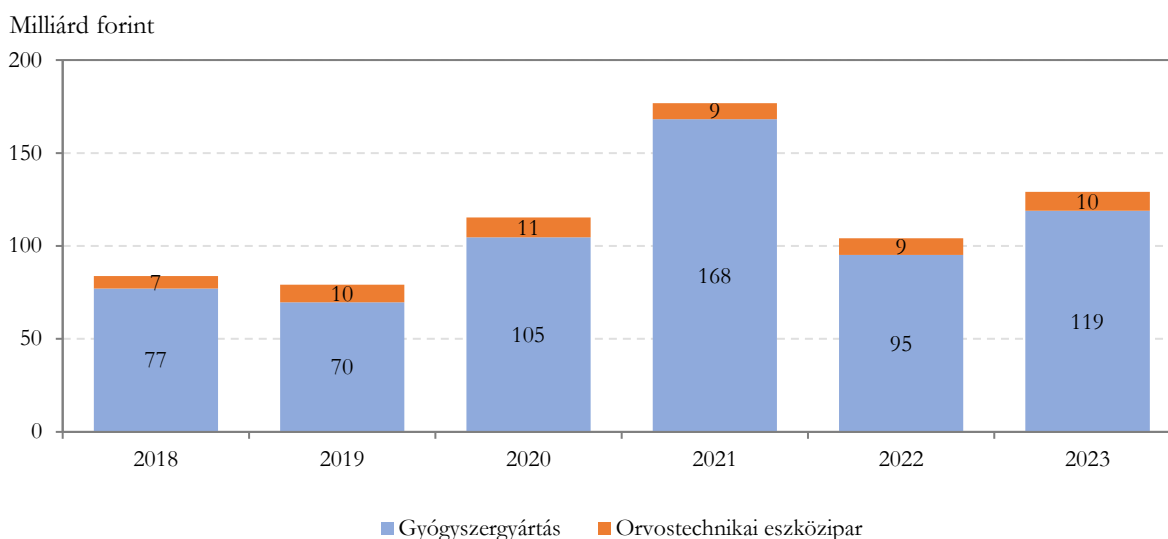
Kutatás-fejlesztési ráfordítások

A kutatás-fejlesztési ráfordítások folyó áron számított teljes összege az 1990-es évek közepe óta folyamatosan nő, a GDP arányában pedig 0,6-0,7%-os szintről a 2020-as évek elejére 1,4–1,6%-ra emelkedett. A folyó áron mért növekedés éves üteme 2018 és 2022 között 7–26% között alakult, 2022-ben a viszonylag magas bázishoz képest mindössze 1,4%-os volt az éves emelkedés. A 2022-ben felhasznált mintegy 920 milliárd forintnyi összeg döntő részét, 72%-át a vállalkozások költötték el.

A feldolgozóipari vállalkozások K+F-ráfordításainak 32%-át, 104 milliárd forintot (döntően kísérleti projektekre, elenyésző részben alkalmazott kutatásokra) **használták fel 2022-ben az egészségipari termékgyártó vállalkozások**. Ez az arány magasabb, mint amit akár a K+F-munkaerő, vagy akár a kutatók létszámában láthattunk, és ez egyben azt is jelenti, hogy **az alágazatokban a vállalalkozási átlagnál költségesebb fejlesztő projekteket finanszíroznak**. Az utóbbi évek egészségügyi válsághelyzetei a ráfordítások éves alakulásán is tetten érhetők. A ráfordítások összege a COVID-időszak igényeire reflektálva 2020-ban és 2021-ben volt a legmagasabb, 115 és 177 milliárd forint, és mindkét évben a gyógyszerkészítmény gyártása adta a teljes összeg több mint kilenctizedét. A járvány kitörése utáni első évben a magas bázisról – folyó áron – hattizedére csökkent a szektor ráfordítása, azonban az alágazatok szerinti összetétele változatosabbá vált: 2021-hez képest közel 14-szeres növekedés után 2022-re már a gyógyszeralapanyag-gyártás részesedése is elérte a 10%-ot.

20. ábra

A K+F-ráfordítások alakulása az egészségipari termékgyártásban, 2018–2022

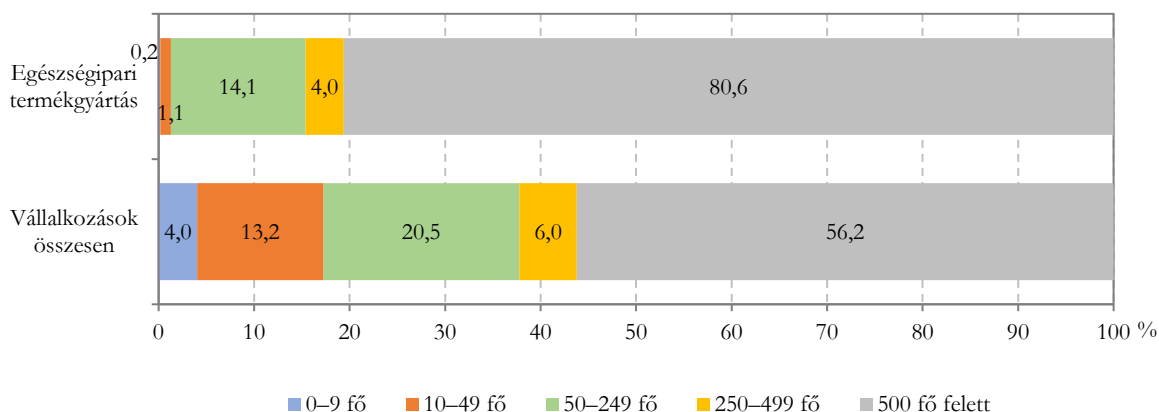

A vállalkozói szektor a kutatás-fejlesztési tevékenységét jelentős mértékben vállalkozói forrásból (2018: 67%, 2022: 61%; ezen belül szinte teljes egészében saját forrásból) finanszírozza. A 2022-es adatok szerint a külföldi finanszírozás a ráfordítások negyedét, az államháztartási forrás pedig 14%-át tette ki. A nonprofit hozzájárulás elenyésző mértékű. **Az egészségipari termékgyártás még ennél is koncentráltabb forrás szerkezettel rendelkezik: a vállalkozói és saját forrás aránya minden évben 95% vagy afeletti.** Tehát elmondható, hogy az egészségipari termékgyártásban a vállalkozások alapvetően a saját forrásaik felhasználásával végzik kutatás-fejlesztési tevékenységét.

A vállalkozások nagysága szerint az egészségipar szintén koncentráltabb forrásigénnyel rendelkezik. **A források több mint 80%-át az 500 fő feletti nagyvállalatok fordítják kutatás-fejlesztésre.** Ennek megfelelően 2022-ben ebben a létszámkategóriában az egy kutatóhelyre jutó K+F-ráfordítás megközelítette a 12 millió forintot, az ennél kisebbek egyikénél sem érte el az 1 milliós összeget.

21. ábra

A ráfordítások megoszlása a vállalkozások létszámkategóriái szerint, 2022

Innovációs tevékenység²²

A gyógyszergyártás minden lényeges innovációs mutatóban felülmúlja a feldolgozóipari átlagot. **A gyógyszeripari vállalkozások 64%-a végzett innovációs tevékenységet²³, míg minden második gyógyszeripari vállalkozást lehet innovatívnak nevezni,** azaz olyan vállalkozásnak, amely a napi

²² A vállalkozások innovációs tevékenységét a 3 éves időintervallumban zajló, mintavételes adatfelvétel adatain keresztül mutatjuk be.

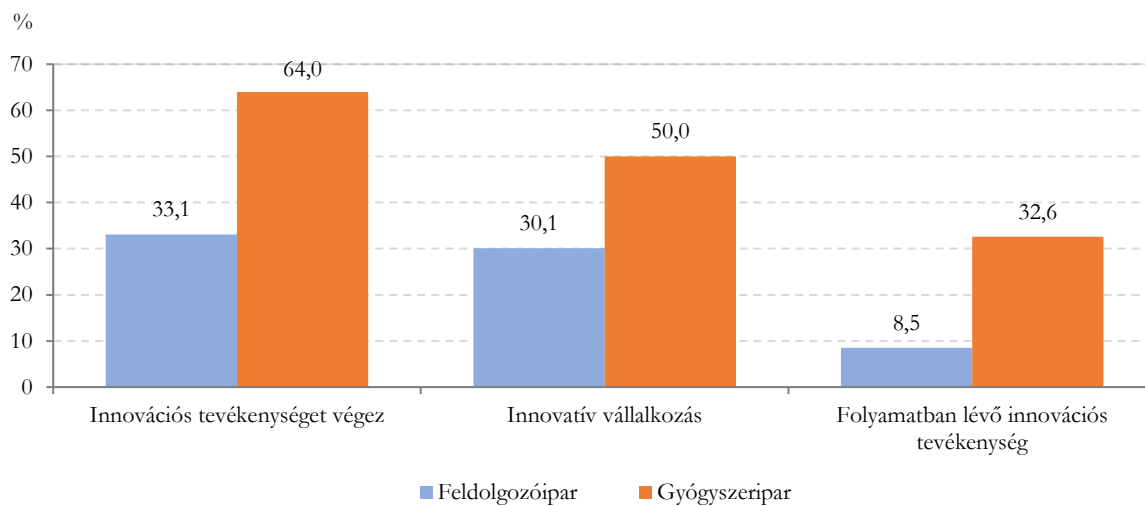
A mintavétel sajátosságai miatt az orvostechonikai eszközipart alkotó két tevékenység (elektronikus orvosi berendezés gyártása, orvosi eszközgyártás) esetében az alacsony elemszám miatt az adatok nem publikálhatók, így csak a gyógyszeripar innovációs tevékenységéről szólunk.

²³ Bevezetett egy vagy több, saját maga által vagy másokkal együtt fejlesztett/vásárolt termék-, vagy üzletifolyamat-innovációt (az innovációs tevékenysége eredményes volt); folyamatban lévő innovációs tevékenységgel rendelkezik (aminek a sikerességét még nem tudjuk); innovációs tevékenységet végzett, amely abbamaradt (innováció nem került bevezetésre).

működése során új vagy továbbfejlesztett termékkel, szolgáltatással, illetve üzleti folyamat fejlesztését, bevezetését célzó tevékenységgel rendelkezett. **Folyamatban lévő innovációja minden harmadik gyógyszeripari vállalkozásnak van.**

22. ábra

Az innovációs tevékenységgel rendelkező vállalkozások aránya, 2018–2020

Irodalomjegyzék

- Algemene Vereniging van de Geneesmiddelenindustrie: The Belgian biopharmaceutical sector. A frontrunner in the competitive European biopharmaceutical landscape.
- Bisztray Márta, Francesca de Nicola, Muraközy Balázs: High-growth firms' contribution to aggregate productivity growth. *Small Bus Econ* **60**, 771–811 (2023).
- Jan Maarten DE VET et al: Impacts of the COVID-19 pandemic on EU industries. European Parliament. 2021.
- Mario Draghi: The future of European Competitiveness – In-depth analysis and recommendations. 2024.
- Enterprise Research Centre: Gazelle firms hoover up rural jobs – but 'superstars' boost productivity for all. 2019.
- European Cluster Collaboration Platform
- Eurostat (2024): GDP per capita, consumption per capita and price level indices
- Eurostat (2023): International trade statistics background. Statistics Explained. 2023.
- Patrick Honohan: Is Ireland really the most prosperous country in Europe? *Economic Letter*, Vol. 2021, No. 1, Central Bank of Ireland.
- Innopharma education: Why Ireland attracts the top pharmaceutical companies.
- International Trade Administration: Belgium – country commercial guide. Biopharmaceuticals. 2024.
- International Trade Administration: Slovenia – country commercial guide. Pharmaceuticals. 2024.
- Janssen: Belgian pharmaceutical industry at the world's forefront?
- Klaszterfejlesztési stratégia, 2023–2030, 2023, Területfejlesztési Minisztérium
- KPMG: Research & Development incentives. An overview of R&D incentives available in Belgium and all over the world.
- Brian Maguire: Ireland's pharma phenomenon: the road to the top and the bumps ahead. Euractiv.com. 2023.
- Muraközy Balázs: A magyar állam milliárdokat költ a gazellákra – van értelme erre áldozni? A HUN-REN Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont blogja. 2022.
- SPIRIT Slovenia Business Development Agency: Healthcare.
- Switzerland Global Enterprise: Switzerland as a pharma hub. 2020.